

СКАНДАЛ

Передвиборна кампанія в Україні за три тижні до виборів набуває найбрудніших рис. Команда провладного кандидата вдається до найрізноманітніших незаконних технологій із метою дискредитації лідера опозиції Віктора Ющенка, нехтуючи при цьому українським законодавством. Останніми тижнями антиющенківська кампанія команди чинного Прем'єр-міністра набрала виразно антизахідного, антиамериканського забарвлення. Поряд із демонстрацією на провладних телеканалах роликів про те, що український вибір не може бути європейським, бо це суперечить інтересам України, у друкарнях нашої держави масово друкуються агітаційні матеріали, у яких Віктор Ющенко зображується в ролі прислужника Сполучених Штатів. Останніми днями на вулицях Києва, за свідченнями очевидців, почалося масове розповсюдження агітпродукції, яка спрямована на дискредитацію лідера «Нашої України». За словами самих розповсюджу-

вачів, оплата їхньої роботи здійснюється погодинно.

А тим часом опозиційні народні депутати мало не щодня виявляють усе нові друкарні та типографії, на складах яких лежать сотні тисяч примірників подібної агітаційної продукції. Вони заявляють, що наприкінці минулого тижня у Києві в друкарні «Новий друк», співвласником якої є В'ячеслав Пустойтенко — син лідера Народно-демократичної партії — було виявлено агітаційні матеріали десяти видів, які були виготовлені з порушенням низки законів. Так антиющенківські листівки, замовником яких є представник НДП Булгаков, за словами нашоукраїнця Бориса Безпалого, розпалюють міжнародну ворожнечу, пропагують насильство, порушують виборче законодавство. Народний депутат Андрій Шкіль повідомив, що, хоча на самих агітках були вказані кількатисячні тиражі, тільки в одній друкарні «Новий світ» лежало більше 200 тисяч примірників. Крім того, у цій друкарні

депутатами була виявлена порнографічна продукція, за поширення якої передбачена кримінальна відповідальність — до 3 років обмеження волі. За фактом порушення законодавства народні депутати звернулися до Генеральної прокуратури, ЦВК, інших керівних органів держави. На думку народних депутатів, особи замовників та масштабність виготовлення цієї продукції вказують на причетність до неї команди Віктора Януковича. «Наша Україна» вимагає адекватної реакції на виборчу кампанію прем'єра, дії його команди і засвідчує її протизаконність.

Тим часом броварські «поклади» не єдині: на території Національного комплексу «Експоцентр України» знову викрито гігантський склад антиющенківської друкованої продукції. Цього разу, крім нашоукраїнців, на склад під'їхали міжнародні спостерігачі та депутати від команди Януковича.

Богдан ГДАЛЬ

НЕПРИВАТНІ РОЗДУМИ

Суспільство дорослішає на наших очах. Після легіонів бажаючих стати бухгалтерами, екстрасенсами, банкірами, депутатами, менеджерами й референтами, когорта самопроголошених докторів, професорів і академіків (один лише перелік академії чого вартий!) амбіційний люд спустився нині на гіршу землю і, забезпечивши численні аптеки провізорами, торговельні фірми — дилерами, а університети — магістрами, кинувся в журналістику й соціологію.

А які соціологи, така й соціологія. Рейтинги за результатами опитувань оголошуються мало не щодня. Якось російська агенція від соціології цілком серйозно повідомила (очевидно, в розрахунок на інформування не стільки їхніх громадян), що станом на 29 вересня рейтинги В. Ющенка та В. Януковича зрівнялися. Такі, мовляв, результати опитувань.

Кого, де, як і про що питали, — не повідомляється. Головне, — що, як завжди, вони там, у Росії, все про нас знають краще, ніж ми самі. Як кажуть, — немає питань, бо є багатющий історичний досвід.

А от щодо опитувань наших українських журналістів і соціологів питання виникають. Наприклад, питання радіожурналіста всевітньо відомої радіостанції адресоване присутньому в студії колишньому міністрові закордонних справ України: «Чи будуть

порушення під час виборів, чи не сфальсифікує влада результатів голосування?»

Наразі — справа не у відповіді. Важливіше — пояснити суть ситуації, яка вже склалася і стосується кожного з нас.

Звичайно ж, будуть на виборах спостерігачі, представники кандидатів у виборчих комісіях, прозорі урни, опитування виборців після голосування (екзіт-пол), контроль за підрахунком голосів тощо, але нинішня влада робитиме своє **поза сферою мого впливу**.

Натомість влада нічого не може зробити **у сфері мого впливу!**

Влада не може вплинути на мій власний свідомий голос, на моє волевиявлення, не може відібрати в мене права проголосувати за того, за кого я вважаю потрібним. Не може за будь-якої погоди! Я прийду на виборчу дільницю і віддам свій голос, мою довіру тому, хто бандитом ніколи не був і ніколи не буде, чия віра в Бога існує не лише під час виборчої кампанії.

Звісно, кримінальна влада робитиме все, щоб надалі утримати себе біля важелів, які дають можливість окремим особам «заробляти» за наш із вами рахунок мільярди доларів щорічно.

•

КОЛИ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ НЕ МАТИМУТЬ СЕНСУ

Ми з вами також знаємо про цілу купу навколівборних сценаріїв, але всі вони мають один недолік для їх організаторів. Недолік, який вони жодним чином не можуть усунути, — вибори!

Ім потрібні вибори!

Як не буде виборів, — у влади не буде результату. Жодного. А вони хочуть мати результат. Отут і заритий собака. Заритий у технічному протиріччі (за Г. С. Альтшуллером):

«Влада **хоче, щоб вибори відбулися**, а тому прагне, щоб ми прийшли й проголосували (в тому числі: щоб мати можливість та було що фальсифікувати), а водночас влада **хоче, щоб вибори не відбулися**, щоб ми не прийшли голосувати, бо боїться, що гуртом проголосуємо за свого, а не за провладного кандидата, і тоді жодна фальсифікація не матиме сенсу, бо не буде можливою».

То що, виборці, — виконаємо наказ своєї совісті, свою громадянську виборчу функцію, пам'ятаючи про людську гідність і громадянський обов'язок щодо власної Батьківщини?

•

Євген ГОЛИБАРД

Сьогодні в номері:

Армія
восени

стор. 3

Мова
в програмах
кандидатів

стор. 4

Читацьке
віче

стор. 5—7

Тарасова
церква

стор. 8—9

Ікси
історії

стор. 10

Козачки
і гетьманші

стор. 12—13

Варто
прочитати

стор. 14

Пленер
і пленертяни

стор. 15

Львівський форум відбувся. Видавці, автори, гості повернулися в рідні домівки, наповнені враженнями, історіями й планами. Уже навіть емоції вляглися. Українці так звикли до свят, що довго спогадами не живуть. Ну, зібралися, погломоніли, визначили переможців — і баста! Про що говорити? А говорити, власне, треба про тих же переможців, а саме — про їхні книги, про книги, що також, як на мене, заслуговували перемоги. Бо що ж це таке, люди добрі, якщо всі розмови зводяться до: “Ти Коельо бачив? Ні? А знаєш, що Малкович із ним пив?” Про це хай розповідає Коельо. А ми зараз познайомимося з деякими із тих книг, які журі визначило найкращими. Слово має оглядач “Слова Просвіти” Марія КРИШТОПА.

**АБСОЛЮТНА ПЕРЕМОГА
СЛУГИ ПІВОНІЙ**

Гран-прі отримала книга **Миколи ВОРОБІЙОВА “Слуга півоній”**, презентована читачам видавничим центром “Просвіта”. Несподівана перемога. Радісна. Адже визначали переможців серед навчальної літератури, наукової та “іншої”. І те, що лідером серед “іншого” стала збірка поезій, свідчить — не все так сутінково серед вітчизняних читачів.

А Ліричний Герой Воробйова, його рефлексії — справді, дуже світлі. Така поезія чомусь нагадує крильця метеликів, які не залишають запаху, кольору, лише настрої — як спогад. Може, через чималу кількість текстів, де якраз метелики є і фоном, й учасниками дійства: “увечері везу білих метеликів /і то треба швидко/ аби встигнути /бо вже смеркає/ і тільки на дні ще біліє одне крильце...”

Відчувається присутність художника в поезії. Акцентується на відтінках, світлі й чомусь такому, що повертається до кожного читача по-різному. А ще — багато музики. Така велична й ніжна мелодія Всесвіту, де майже немає людей. Є Він, Вона й Природа. Всі люди — лише фон. Вони такі нереальні, що подув вітру здається поруч із ними значно вагомим. “Від захоплення я неприємно /і тоді в неймовірній тиші бачу: /білі зуби в землі.../ зелені пагони музики.../ хлопці й дівчата у високій траві /півники і ромашки дзвонили і смолки/ на кінчиках зелених пагонів музики...”

Микола Воробйов, представник “київської школи”, художник, явився в цій збірці новим. Але поціновувачів його поезії це повинно лише інтригувати. І тішити. Адже Гран-прі — це вам не абищо, а пролог до значнішої перемоги. Скажімо — звання лауреата Національної Шевченківської премії.

СВІТ ТРЕМКОГО ЧАСУ

Ще один переможець — **“Гра на багатьох барабанчиках” Ольги ТОКАРЧУК** (видавництво “Літопис”). Світ польської пись-

менниці став уже близьким українським читачам. Це якісне читво. Смакуючи його, ви не можете зупинитися, доки не “проковтнете” всього. Щось тут є від... Зрештою, — не варто порівнювати. Ви самі матимете змогу прочитати цю книжку й ще одну — **“Правік та інші часи”** (видавництво “Кальварія”). Ось цей роман О. Токарчук хочеться представити так, щоб таки прочитали. Не знаю, які емоції він викличе у вас, але мені полюбився. Востаннє такий настрій навіяли “Непрості” Тараса Прохаська. Вкотре — про війну. Про життя й любов. Про народження. Про те, як ангел спостерігає за цим народженням. “Він приглядався до подій, як до плінної води. Вони його не цікавили самі по собі, не приваблювали, бо він знав звідки й куди вони плінуть, знав їх початок і кінець. Він бачив хід подій схожих і несхожих на себе, близьких до себе в часі й віддалених, які виникають одна з одної і які цілком незалежні від себе... Ангел не має розуму такого, як людський, він не робить висновків, не судить. Не мислить логічно. Деяким людям ангел видався б дурним. Але ангел від початку носить у собі плід з дерева пізнання, чисті знання, якими можна збагатити лише просте передчуття”.

Це проза, від якої — мурашки потилицею, в якій впізнаєш себе, проектуєш на себе вчинки героїв. Цей світ можна любити, можна не сприймати. Проза Ольги Токарчук — настільки майстерна, настільки філософська й натуралістична. Наприклад, образ сільської Кіпріди, яку назвали Колоскою, забувши справжнє ім’я, багатьох відштовхне. Не кожний здатний побачити в цій віщунці, знахарці якусь іншу жінку — не повію. Навряд пізнання світу зсередини (себто — через жіноче ество) Колоскою надихне всіх на симпатію. Але саме такими є герої О. Токарчук — різними, багатограними, не готовими до портретування. Нічого не заважає філософу Ізидору обдурювати міжнародну пошту, добрій Геневефі — вирощувати роги для власного чоловіка й при цьому залишатися святеницею, самому втіленню жіночої енергії — Руті — ненавидіти чоловіків.

Скажете — вигаданий світ. А якщо зазирнути всередину, до себе?

ЖОРСТОКА РЕАЛЬНІСТЬ

Книжка **Анни ПОЛІТКОВСЬКОЇ “Друга чеченська”** (видавництво “Діокор”) — це вже не вигадка, а реальність. Страшна. Книжка російської опозиційної журналістки перекладена багатьма мовами. Український читач може познайомитися з перекладом Івана Андрусика. А. Політковська розповідає, чому вона почала писати про Чечню, як її, цивільного журналіста, відправили висвітлювати цю тему: “...їхджу в Чечню щомісяця, починаючи з липня 1999 року (від подій так званого “рейду Басаєва на Дагестан”, що спровокував потоки біженців з гірських сіл і всю наступну другу чеченську). Природно, сходила всю Чечню вздовж і впоперек. Бачила багато горя. Головне з якого — те, що багато моїх героїв, про кого писала про-

тягом цих двох із половиною років, — тепер мертві. Така страшна війна сталася... Середньовічна. Дарма, що на стику 20 і 21-го століть і в Європі”.

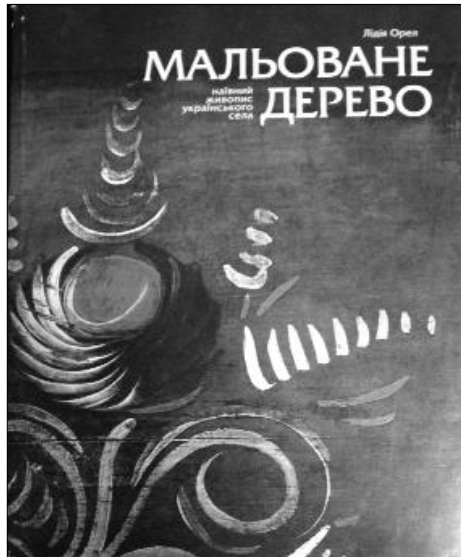
Про цю книгу розказувати важко. Яке значення тут має тверда папітурка й якісний папір? Якщо має, то все це є. Справа не в тім. Хай вибачать мені читачі кількість цитат, але з майже документальною книгою, сюжет якої залишається не лише відкритим, а й якимось так відверто фоную у свідомості передчуттям небезпеки, знайомити по-іншому не можу. Навіщо вам мої думки щодо цієї війни — вони однакові у всіх нормальних людей.

“Узимку 2004 року в Чечні був знищений УВЕСЬ грозненський джаамат (джааматом, на сленгу другої чеченської війни, називають законспірований осередок ваххабітів, які борються проти федералів). Членами грозненського джаамату були здебільшого 16—18-літні хлопці — себто, до початку другої чеченської війни вони були 11—12-літніми, у першу взагалі не воювали, і Масхадов їм, звісно ж, не кумир, вони — призов другої війни. Джаамат... до кінця лютого 2004 року був ліквідований дощенту. До квітня—травня ліквідатори з’ясували, що в джааматі — точнісінько стільки ж нових членів”.

Знищені поселення, скалічені долі, колективні самогубства. Скільки ще потрібно Росії, щоб збагнути, що вже досить? Це риторичне запитання, читачу. Ніхто нічого не збагне. Я не знаю, чим керуються люди, які роблять стільки зла, як вони від нього захищаються, від мук совісти. Мабуть, не думають. Мабуть, забороняють собі це, щоб не збожеволіти. А може, вже...

НАЇВНИЙ ЖИВОПИС

Серед “іншого” — альбом-книга **Лідії ОРЕЛ “Мальоване дерево”**. Величезне барвисте видання в суперобкладинці й за суперціною — 200 грн. Пам’ятає Олександр Ільченко “Козацькому роду нема переводу”? Так от, там якраз про все, що є в цьому альбомі. Ностальгійна приемність — зануритися у світ минулого. Залізи у скриню, розмальовану всередині, й насолоджуватися спокоєм. Адже скрині, зображення яких

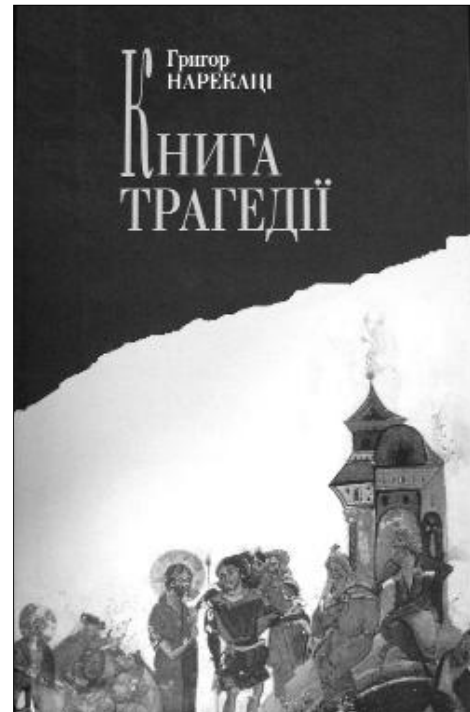
знаходимо в альбомі Лідії Орел, справді універсальні. У них не лише зберігали речі й коштовності, не тільки накопичували посаг, а й ховали померлих. Українці — естети, вони вірили, що в такому останньому прихистку спати буде куди зручніше й затишніше, ніж у труні.

Вони такі різні — ці скрині. Відомий етнограф збирала їхні зображення по всій Україні. Ось — розмальована рожами, зелено-чорна, знайдена на теренах Центральної України. А ось — наче весняна трава, поцяткована червоними пишноцвітами — полтавська; майже містична — черкаська; символічні — закарпатські. А ось — буковинська: квіти й церква з ангелом. І звичайно, цілий калейдоскоп скринь із козаком Мамаєм, де — незмінні кінь, кобза, шабля, казан на вогні... І вже зовсім несподівано — деко скрині, де Самсон роздирає пашу лева.

А ще — посуд, вікна, ліжка, підсвічники, ікони, картини. Розмаїття фарб. Фантазія. І присмак минувшини, що накопчується хвилюю спогадів, які не належать тобі. Але існує так звана пам’ять поколінь...

ЧИТАЧ ЯК “ДІАГНОЗ” І ТАКЕ ІНШЕ

Що лишень не заслуговує на увагу в розмаїтті книг! Ось, наприклад, **“Ното legends: читання як соціокультурний феномен” Марії ЗУБРИЦЬКОЇ**. Нас, рідні мої, розглядають, наче під мікроскопом. Бо ми такі дивакуваті, якщо читаємо. Тривожний симптом у часи інших потоків інформації. Авторка вам пояснить, чому так сталося, звідки дивна хвороба — бажання читати. Головне, щоб вам вистачило терпіння.

Мене дивує дещо інше. Хоча, врешті, дивуватися немає причини. Але — чому серед переможців так багато книг львівських видавництв? Ні, нічого проти я не маю. Наприклад, “Видавництво Старого Лева” отримало заслужену перемогу за книгу **“На землях Бергамотів”**, автор — **Яна БЖЕХВА**. Хоча читачами очікувалася перемога іншої книги цього ж видавництва — Туве Янсон. Старолєвівці перемагають уже традиційно. Минулого року через усі перешкоди змагу пройшла “Чи є в бабуїна бабуса?”. Серед цьогорічних — **“Повна Симфонія до Святого Письма”** (видавництво “Свічадо”), **Григор НАРЕКАЦІ “Книга трагедії”**, (видавництво “Каменяр”, м. Львів), **“Митрополит Андрей Шептицький і греко-католики в Росії”** (видавництво УКУ, м. Львів), **“З історії українського звукозапису та дискографії” Степана МАКСИМЮКА** (видавництво УКУ, Львів—Вашингтон).

Агов, люди, а де ж книжки із серії “Зона Овідія” (видавництво “Факт”), де книжки видавництва “Кальварія”? Певно, я чогось не розумію. Бо ж є так багато гарних книг, а їх обійшли увагою. Образливо. Адже ця виставка — на найвищому щаблі серед рейтингу українських. Де ж шукати щастя українським авторам та видавцям, як не тут?

НЕ МОЖУ МОВЧАТИ!

Валентине!
Звертаюся до тебе так, бо ми багато років знайомі, поважали один одного і, здається, були однорідними. Ти нічого поганого мені не зробив, навпаки, коли приймальна комісія Спільки письменників завагалася, чи приймати репресованого Сіренка, ти кинувся захищати мене, допоміг мені. Тому я, прочитавши з боєм у душі твою передвборну брошуру “Загадка Віктора Януковича”, довго вагався: писати цього листа чи ні. Перемогла громадянська честь.

Я знаю, які звабливі блага, що їх обіцяють можновладці в обмін на честь, як важко перебороти себе і відмовитися від них. Десь року 1978-го мене викликав секретар Дніпропетровського обкому КПУ Васильєв (ти знаєш його) на профілактичну бесіду опісля чергового пересилання радіостанції “Свобода” про мене. Під кінець виховної тиради він у присутності начальника обласного управління КДБ генерала Шекотурова заявив прямо, без найменших натяків:

— У Дніпропетровську Ви маєте двокімнатну квартиру. Можете мати чотирикімнатну в Дніпропетровську. Ви будете займати посаду з високою зарплатою, у Вас кожного року виходитиме нова книга, лише встигайте писати. Ви будете мати все, що забажаєте, але для цього треба написати статтю, в якій відмовитися від своїх переконань, засудити свої шкідливі вірші, націоналістів, із якими якшаєтесь, узгалі націоналізм. Даю слово, що ця стаття буде надрукована в усіх газетах, до “Правди” включно.

Мене приголомшила така прямота. Під свердлярними поглядами моїх “доброзичливців” я довго мовчав, думав. Нарешті сказав, дивлячись прямо в очі Васильєва:

— Ви пропонуєте мені таке. На площі перед центральним універмагом зберуться тисячі моїх співвітчизників. Я вийду на середину голим-голісеньким. Хлопці генерала Шекотурова принесуть віник і повне відро лайна з громадського туалету. Я повинен буду, номочивши віника в лайні, шмагати себе ним... А люди довкола плюватимуться. Я не хочу ваших благ за таку ціну!

Я щасливий і сьогодні, що вистояв тоді. Не розумію, чим керувався ти, Валентине, сідаючи писати брошуру “Загадка Віктора Януковича”. Тобі щось пообіцяли? Ти сам прикинув, що в разі перемоги Януковича тебе не забудуть? Як би там не було, я впевнений, що писав ти цей “шедевр” не від душі, а з розрахунком, гвалтуючи себе.

Для письменника немає заборонених тем, і в цьому його творча свобода. Є лише одна заборона — торгувати собою.

Коли ти написав свого часу книгу “Президент” про Леоніда Кравчука, я читав її із задоволенням, і мені не було соромно за тебе, бо розповідав ти про обрану

ний керівник, але... але... В усьому світі громадськість із недовірою ставиться навіть до тих достойників, які двічі одружувалися. Та що там у світі! У нас не візьмуть людину на посаду рядового міліціонера, якщо вона лише притягувалася до слідства, а не те що була засуджена. Прикладів можна навести безліч.

Я дивився телепередачу, в якій журналісти, судді, друзі Януковича в один голос доводили, що він був засуджений несправедливо. І от у цій передачі “подельник” Віктора Федоровича, а тоді ще Віті, бовкнув таке: “Я саме одружився, у мене пішли діти, і я попросив, щоб Віта все потягнув на себе”. Ці слова пе-

себе на сторінку 38 і в неї — на сторінку 22, у себе — на сторінку 78 і в неї — на сторінку 8. Що це — плагіат чи спільна конвеєрна праця? Хто в кого переписав — установити важко, бо обидві брошури в одній і тій самій друкарні підписані до друку в один день — 30 липня 2004 року. Мабуть, після команди зверху.

Коли ти сідав писати свою брошуру, то тобою керували не натхнення, не найкращі почуття громадянина. А це страшно. Якщо людина хоче і прагне бути людиною, а як творець — справжнім творцем, то вона повинна ніде, ні за яких обставин, навіть у безвиході, не лизати нікого, не вислужуватися, бо це й огидно, й принизливо, бо це — втрата найціннішого, що у нас є, — ЧЕСТІ. Вона дається нам із народження як серцебиття, як дихання. Позбутися її — втратити все.

І насамкінець хочеться сказати ось що. На зворотному боці обкладинки я прочитав твій патетичний монолог, котрий можна декламувати зі сцени. Ти пишеш: “...Саме цим він (Янукович В. Ф.) і привабив мене, і навіть захопив. Вперто йдучи до поставленої мети — вирватися із Богом забутого висілка під териконом на обрії великого життя, він досягає її працею, цілеспрямованістю, характером своїм, стійкістю і вірністю. Я відчув у ньому навіть споріднену душу. І в ньому побачив нового героя нової України. А знайшовши, захопився і почав писати. Але це лише початок, дасть Бог, я ще напишу про цю неординарну, незвичайну і обдаровану людину, працівника й керівника державного масштабу, самородка, донецького Колумба, який ще відкриє для нас нашу Україну і приведе її до нових рубежів у новому тисячолітті”. І отут відпало питання, чим ти керувався, працюючи над брошурою. У підтексті цього палкого монологу можна прочитати таке: “Ви — Мойсей, Колумб, Вікторе Федоровичу. Я — Ваш споріднений. Якщо станете президентом, не забудьте мене. Я Вам ще прислужусь”.

Що тут можна ще додати. А нічого, окрім твого улюбленого — “ГМ-ГМ...”

• **Володимир СІРЕНКО**, м. Дніпропетровськ

всенародно людину, у якої, окрім роботи партійним ідеологом, біографія була не заплямована нічим. Він утверджував незалежну Україну, домагався прийняття її герба, гімну й прапора. Януковича ж ми не знаємо. Нам лише відомо, що він піднімався по службовій драбині в кримінальному Донбасі, був сам неодноразово засудженим і відбував покарання в зонах. Припустимо, що його карали, як ти пишеш, незаслужено, хоча двічі суд не може помилятися, але й одного разу достатньо для того, щоб він не мав цивілізованого права посідати високі керівні посади в державі. Може, він гарна людина, вправ-

рекреслили всю передачу. Уяви собі, йде по вулиці хлопець, якого бабуся послала купити хліба. А тут бійка. Він став і дивиться. До нього підбігає знайомий і просить “потягнути все на себе”. Той тягне, його беруть міліціонери, притягують до суду. Правда, нісенітниця? Як це пропустили телевізійники?

Тільки-но я прочитав твою брошуру, як мені потрапила до рук інша — “Прикоснись к судьбе” Віри Ніколаєвої. Читаю її й дивуюся — десь мені вже таке траплялося. Гортаю твою до бачу, що в неї перенесені цілі абзаци Ніколаєвої, перекладені слово в слово українською мовою. Подивись у

ОФІЦІЙНО

ЗАЯВА

Федеральної національно-культурної автономії “Українці Росії”, Об’єднання українців Росії, громадських організацій “Республіканський національно-культурний центр українців Башкортостану “Кобзар”, “Українці Москви” та Московського товариства української культури “Славутич”

Як стало відомо, 8 жовтня ц. р. в Москві, в Колонному залі Будинку спілок, планується проведення зібрання під назвою “З’їзд українських громадських організацій Росії”.

Федеральна національно-культурна автономія “Українці Росії”, Об’єднання українців Росії (які складаються з понад 80 регіональних українських організацій), а також громадські організації “Республіканський національно-культурний центр українців Башкортостану “Кобзар”, “Українці Москви” та Московське товариство української культури “Славутич” доводять до відома громадськості, що вони не мають ніякого відношення до проведення цього заходу та не братимуть у ньому участі.

Фальсифікацією з боку справжніх ініціаторів зібрання (якими, вірогідно, є “Земляцтво Донбасівців” та “Товариство друзів і співробітників народів Росії та України”) є вказівка про те, що його організатором нібито виступає Товариство української культури “Славутич”. Керівні органи товариства не приймали

жодних рішень із цього приводу й не виходили з подібною ініціативою.

Українські організації Російської Федерації вважають, що проведення зненацька подібного непередбаченого заходу з незрозумілим представництвом, очевидно, із тимчасових політично-кон’юнктурних міркувань, є недоречним та може нанести лише шкоду як російському українству, так і російсько-українським відносинам.

Рада Федеральної національно-культурної автономії “Українці Росії”; Рада Об’єднання українців Росії; Рада Республіканського національно-культурного центру українців Башкортостану “Кобзар”; Рада регіональної громадської організації “Українці Москви”; Рада Товариства української культури “Славутич”

Москва, 26 вересня 2004 р.

ЗВЕРНЕННЯ

до Центральної виборчої комісії, народних депутатів України, керівників партій і виборчих блоків

ПРИПИНІТЬ ЦЬКУВАННЯ!

Матері та жіночі громадські організації висловлюють протест проти тероризування щоденним брутальним звинуваченням у ворожості до українського народу та “шкідливому американському впливі” на свого чоловіка Катерини Чумаченко, дружини Віктора Ющенка, лідера “Нашої України”. Зекранів Першого Національного каналу та з радіомовлення устами підставного кандидата в Президенти України Романа Козака — так званого Голови ОУН в Україні — щоденно ведеться деструктивна атака на матір трьох малолітніх дітей, яка годує п’ятимісячне немовля. Це — великий гріх. Це — злочин. Це порушення Конвенції ООН та законів усіх цивілізованих країн про права матері й дитини на безпечне життя.

У ганебному цькуванні Катерини Ющенко проявляють гідну подиву однотайність представники начебто полярних політичних орієнтацій: українофоб Базиліук і невідомо ким підтримуваний “ультра-націоналіст” Козак, майстер провокацій Корчинський. Соромтеся, панове!

Невже ви так не поважаєте себе як політиків, щоб вдаватися до таких нищих методів поборювання опонента? Невже ви так не

шануєте себе, хоча б як мужчини, щоб обрати за об’єкт своїх брутальних нападок багатодітну жінку-матір-годувальницю. І ви гадаєте, що порядна людина після цього подасть вам руку — не те, що свій голос?!

Однією з головних парадигм дієвої програми “Нашої України” є реалізація прав усіх громадян держави на безпечне та благополучне життя незалежно від їхнього походження.

Катерина Чумаченко — українка, батько якої з Донеччини, а мати з Київщини. Із дня заміжжя живе в Києві. За роки життя в Україні зробила багато корисних для народу справ на ниві відродження української культури, освіти, турботи про здоров’я дітей-сиріт з екологічно забруднених областей України (Київщини, Чернігівщини, Донеччини, Луганщини, Дніпропетровщини та ін.).

Звертаємося з вимогою вжити всіх можливих заходів для припинення цього безпрецедентного цькування жінки, матері, людини.

Атена Пашко, Лілія Григорович, Ольга Кобець, Михайлена Коцюбинська, Галина Денисенко, Ніна Марченко, Ніла Крюкова

НАБОЛІЛЕ

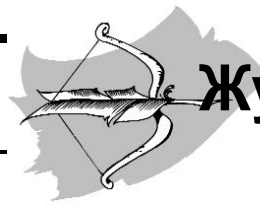
ПЕНСІЇ ПІДНЯЛИ, АЛЕ НЕ ВСЕ ПРОДУМАЛИ ПРО НАСЛІДКИ

У дизелях-потягах, автобусах, родинах — повсюдно ідуть розмови про значне (небувале) підвищення пенсій в Україні. “І слава Богу, що дочекалися”, — кажуть одні, інші заперечують, що держава не може їх виплачувати, як заявив Прем’єр-міністр п. Янукович, із 1-го вересня 2004 р. перебуваючи на Житомирщині. Я би повірив у таку значиму акцію уряду, якби на носі не висіли вибори президента, і не секрет, що пан Янукович — один із основних претендентів. Але будь-який крок уряду мав би бути виваженим, хоча ще задовго до виборів підвищували в два етапи рівень мінімальної зарплати. Для такого значного підвищення має бути економічне підґрунтя, яке викликає сумнів. Скажімо, показник валового національного продукту в Україні складає 3680 доларів США, в Росії — 7780, у Польщі — 9450, у США — 31190, у Люксембурзі — 41 230. Звісно, і пенсії там у кілька разів вищі ніж у нас. По-друге, наш пенсійний фонд потребує немалої дотації з державного бюджету. Останній у проєкті 2005 року складає приблизно 80 млрд. гривень, що мінімально забезпечує функціонування народного господарства та соціальної сфери. У наступні роки коштів від приватизації буде обмаль. І може статися, що п. Янукович здобуде за два місяці мільйони прихильників серед пенсіонерів, а в наступному році будуть борги щодо виплати пенсій. У таких випадках вмикаються друкарські машини, які видрукують нестачу грошей, але це викликає емісію (знецінення грошей) і підвищення цін, зниження життєвого рівня у працездатного населення, яке утримує нас, пенсіонерів. Турбує мене урівнялівка, яка вже з’являється. Навесні цього року я нарешті отримав пенсію від заробітку й стажу розміром у триста двадцять гривень. І за півроку мене майже наздогнали багато тих, які працювали в “доходних” місцях. Знаю людей із харчової промисловості, які навчали своїх дітей у престижних вузах, будувалися й залишилися при доброму здоров’ї, а тепер — і при непоганій пенсії, а я — двічі оперований, маю букет хвороб, пов’язаних зі шкідливими умовами праці. А що скажуть шахтарі, які працюють у ще більш екстремальних умовах? Мій брат залишає роботу, на якій заробляв 300 гривень (він очікує виходу на пенсію за рік), і їде в Київ, де заробітки по 1 тис. гривень за місяць, все одно, каже, прожиткову пенсію дадуть, тепер її не потрібно особливо й заробляти. Буде стаж, така-сяка зарплата й — прожиткова пенсія гарантована.

Тобто, зникне мотивація працювати до пенсії, тягнутися до кваліфікації (до речі, на багатьох підприємствах міста брак кваліфікованих верстатників, зварювальників, будівельників). Маючи стаж, люди поїдуть на “шабашки” в Крим, на Схід або за кордон.

Є ще інший бік — моральний. Виходить, що опозиція має рацію, бо де уряд узяв такі кошти (в мільярдах!) на підвищення пенсій? Наскільки я знаю, із приватизації на пенсії виділено небагато (400 млн. грн.), це — крапля в морі. Не подумайте, що я проти підвищення пенсій. Я “за”, але — лише збалансованого, а не зрівнялівки, яка викличе ще невідомо які наслідки. Поспіх завжди викликає помилки, а я бачу, що діючий Прем’єр-міністр у численних поїздках обіцяє виборцям багато, але чи буде в змозі їх виконати? Буде ж життя і після виборів — для нас, простих смертних... Сподіваємося, що Бог прийме наші молитви, які щонеділі лунають у церквах нашого краю за справедливий вибори президента.

• **Степан БОЙКО**, м. Івано-Франківськ

Мовне питання в українському суспільстві було і є предметом запеклих дискусій. Хтось називає цілеспрямовану державну політику в мовній сфері основою цілісності й потужності української нації. Інший вважає, що акцентування уваги на мовній проблемі веде до розбрату й суспільного протистояння.

Особливої гостроти питання подальшої долі державної мови набуває в переддень президентських виборів. Адже поряд із обіцянками соціальної стабільності, вирішення побутових, фінансових проблем пересічних громадян турбує, які кроки майбутній президент здійснить у напрямку подальшого розвитку державної мови та мов національних меншин. Щоб зрозуміти, наскільки важливим для того чи іншого кандидата є мовне питання, — зазирнімо до передвиборних програм. Одні кандидати вважають, що мовне питання — чи не найголовніше. Інші згадують про нього опосередковано. Деякі кандидати взагалі обминають своєю увагою мовну тему. Причиною цьому є як небажання розділяти виборців за мовною ознакою, так і абсолютна байдужість до цієї проблематики.

Очевидно, що за роки незалежності влада не зробила великих кроків у напрямку розробки та впровадження мовного законодавства, популяризації державної мови в суспільстві. Попри це, деякі кандидати вважають, що в Україні утисків зазнає саме російська мова, а тому пропонують відновити “справедливість” шляхом надання російській статусу державної і якнайширшого її запровадження у всіх сферах суспільно-політичного життя. “Несправедливість” полягає в тому, що держава намагається повернути зросійщеним українцям почуття поваги до української мови, яку рідною, відповідно до Всеукраїнського перепису, назвали 69 % громадян України. При цьому ніхто не звертає уваги на факт проживання в нашій державі представників понад 130 національностей, більшість із яких володіють рідними мовами, що потребують захисту від повного зникнення. Становище ж мови найбільшої національної меншини — російської — не порівняти зі становищем мов представників інших національностей, які проживають в Україні.

Але повернімося до передвиборних програм. Найбільше переймаються долею російської мови такі кандидати, як Базилюк, Вітренко, Душин, Черновецький, Яковенко та Симоненко. Лідер Слов'янської партії України Олександр Базилюк у своїй програмі закликає дбайливо ставитися до всіх продуктів слов'янської цивілізації, відмовитися від дискримінації в питаннях мови й культури та закріпити на законодавчому рівні рівноправність російської й української мов. У свою чергу лідер ПСПУ Наталя Вітренко конкретизує шляхи запровадження цієї “рівноправності”. Згідно з її програмою, мовна “справедливість” може бути забезпечена шляхом внесення змін до Конституції. Таким чином російська мова набуде статусу державної. Голова Ліберально-демократичної партії України Ігор Душин теж закликає до надання російській мові статусу другої державної. “З ліберальної точки зору, держава повинна розмовляти зі своїми громадянами саме тією мовою, якою зручно саме громадянам. Якщо ж щонайменше половина насе-

лення розмовляє російською мовою, то в державі має бути запроваджена офіційна двомовність”, — вказано в програмі. Хоча невідомо, звідки взято інформацію про “щонайменше половину” тих, хто розмовляє російською. І що призвело до того, що велика кількість українців відцуралася від своєї рідної мови? Лідер українських комуністів Петро Симоненко у своїй програмі, повторюючи попередніх кандидатів, обіцяє всебічно розвивати державну українську мову й культуру і водночас надати російській мові статус офіційної. Голова Комуністичної партії робітників і селян Олександр Яковенко, в свою чергу, обіцяє, що кожен громадянин України “буде персонально відповідати за виховання майбутнього українця, який міг би розмовляти усіма мовами Європи, маючи дві рідні державні мови —

леми людей. У разі вирішення цих проблем мовне питання відпаде саме по собі, зазначено в програмі. “За Конституцією, люди мають право спілкуватися з владою тією мовою, якою забажають. І держава зобов'язана знати всі мови своїх громадян: якщо людина подає в державні установи заяву чи скаргу татарською, угорською або іншою мовою, — перекласти її, розглянути та дати відповідь тією ж мовою — це клопіт держави, а не її громадянина. Єдине, у що має втрутитися держава, — це розпалювання міжнаціональної ворожнечі, ксенофобії тощо”, — вказано в програмі Бродського. Єдине, чого не зазначив лідер “Яблука”, — це того, що українська мова, відповідно до тієї ж Конституції, має вищий статус, будучи державною мовою. А тому, поряд із дотриманням мовних прав національних меншин, дер-

народу, “об'єднає хитацьке ставлення до України, її мови, культури”. У свою чергу інші кандидати в своїх програмах зображують шляхи вирішення цієї проблеми. Самовисуванець Андрій Чорновіл, який чи не найбільше місця з-поміж інших кандидатів у своїй програмі виділяє для мовного питання, говорить, що мова, як самоствердження нації, повинна об'єднувати українців. Але водночас він виступає “проти штучного нав'язування української мови громадянам України”, віддаючи перевагу поступовому, поміркованому та обережному процесові популяризації державної мови серед населення країни. Для цього Чорновіл пропонує забезпечити загальнодержавну інформаційну підтримку сучасної української літератури, створити телефонні довідки з питань історії, культури та мистецтва України, по-

півничної сусідки. Молодь, як і раніше, соромиться спілкуватися українською тому, що це й досі “не модно”. І дивним є той факт, коли діти з українськомовних родин спілкуються між собою винятково російською. Але повернімося до програм.

Необхідність розвитку української мови засвідчують у своїх програмах кандидати у президенти Микола Рогожинський, Іван Козак і Сергій Комісаренко. Рогожинський, на відміну від попереднього кандидата, виступає за “негайне відродження традиційної народної культури, української мови та мистецтва, збереження культурних цінностей та історичного середовища її інтелектуального потенціалу”. У свою чергу Іван Козак вважає своїм покликаним “збереження духовності та вікових традицій мови Українського народу, відтворення середовища, сприятливого для розвитку і консолідації нації, її психологічного умотивованого відтворення, усвідомлення інстинкту державотворення”. Сергій Комісаренко, попри те, що народився на території Росії, прихильно ставиться до ідеї подальшого поширення і популяризації української мови. Відповідно до його програми, щоб Україна не втратила всього надбаня, накопиченого минулими поколіннями, “необхідно максимально сприяти розвитку державної української мови та мов і культур національних меншин”.

Іншим кандидатам у президенти мовне питання не здалося першочерговим і актуальним. Хоча лідери президентських перегонів Віктор Ющенко і Віктор Янукович усе ж торкнулися цієї проблематики. Попри те, що лідер “Нашої України” Віктор Ющенко у своїй програмі не звернув уваги на мовне питання, все ж малоімовірно, що в майбутньому він, дотримуючись норм Конституції, буде байдужим до становища державної мови та вимагатиме впровадження російської як другої офіційної. У його ситуації було б дуже несвоєчасно й нерационально розділяти українців за мовною ознакою, що автоматично зменшило б коло його прихильників. Особливо в переддень виборів.

Мовна ж позиція кандидата від влади Віктора Януковича дещо “шкутить”. Попри те, що в програмі кандидата декларується “послідовне утвердження державного статусу української мови. Забезпечення вільного розвитку російської мови, піднесення мов етносів та самобутніх національних культур”, самого Віктора Федорівича не можна назвати візирцем громадянина України, який добре володіє державною мовою. До того ж, нещодавні словеслювання під час зустрічі з російськими ЗМІ стосовно провадження російської як другої державної в Україні свідчать про нестабільність мовної позиції Януковича. Нагадаємо, що в програмі кандидата від влади згадок про російську як другу державну мову немає. Вкотре “непевність” мовної позиції Януковича далася взнаки цього тижня під час його поїздки до Миколаєва. Прем'єр-міністр забрав свої слова про державність російської мови назад і сказав, що єдиною державною мовою має бути українська. Російській знову ж “світить” статус офіційної. Подібні мовні метаморфози провадного кандидата не додадуть йому додаткових голосів виборців. Швидше — навпаки, адже кандидат на президентську посаду, який робить в офіційних документах купу помилок і не рахується з думкою 69 % українськомовних громадян своєї держави, вже не матиме статусу “загальнонаціонального лідера”.

МОВНІ ПЕРСПЕКТИВИ ЧЕРЕЗ ПРОГРАМНІ ОБІЦЯНКИ КАНДИДАТІВ

“Відповідно до ст. 10 Конституції України, державною мовою України є українська. Щоб надати російській статусу другої державної шляхом внесення змін до Конституції, необхідно 300 голосів народних депутатів. За теперішньої конфігурації парламенту передвиборні обіцянки надання такого статусу російській мові практично не мають перспектив для втілення.

жава все ж таки має звертати увагу на чільне місце державної мови.

Одним із небагатослівних у мовному питанні є кандидат у президенти Володимир Нечипорук. Відповідно до його програми, у майбутньому держава повинна здійснювати збалансовану політику розвитку та застосування мов в Україні. Незрозуміло, яким чином здійснюватиметься це збалансування і що воно означає, але фактом є те, що мовного питання у своїй програмі кандидат не оминає.

Інші кандидати, які звернули увагу на мовну політику в своїх програмах, вважають, що державній мові несправедливо приділяється недостатня увага, а тому ситуацію необхідно змінювати. Так, кандидат у президенти Богдан Бойко констатує, що олігархію, яку він звинувачує у бідах українського

пуляризувати українську мову через кумирів нації, перекласти українською мовою комп'ютерне програмне забезпечення та комп'ютерні ігри. А також створити та розвинути мережу консультативних центрів для покращання рівня володіння українською мовою для населення України різного віку, розробити єдині стандарти науково-технічної термінології української мови. Не можна не погодитися, що шляхи популяризації державної мови є конструктивними й необхідними. Але суперечність викликає теза про “поступовий, поміркований та обережний” процес цієї популяризації. Адже саме така “поміркованість” державної політики в мовній сфері призвела до того, що на 13-му році незалежності українська мова не популяризується, а натомість триває політика нав'язування мови

● **Богдан ГДАЛЬ**

РОЗДУМИ

В. Ющенко називають на- шистом і лякають народ тим, що коли він прийде до влади, то почнеться громадянська війна. Це все прояви механізмів про- паганди, які були розроблені людиною маси: чим брутальні- ша брехня — тим вона легше сприймається легковірними людьми. Цей механізм був дос- конало розроблений за радян- ської влади і нині взятий на оз- броєння провладними структу- рами. Про яку чесну боротьбу виборчих програм може йти мо- ва, якщо використовуються такі гасла: “Не хочеш бандита, не хочеш фашиста — голосуй за комуніста”? Політична перед- виборна боротьба — річ жорсто- ка, але народ бачить і цінує те, що команда В. Ющенко не опу- скається до подібних речей.

У новітній політичній історії вести діалог з народом намага- ся В. Чорновіл. Я не хочу сказа- ти, що те, що він робив, завжди було правильним, але формою його політичної діяльності був діалог. Маючи на увазі запропо- новану точку зору, зробимо спробу проаналізувати діяль- ність нашої політичної еліти та програми основних кандидатів у президенти. Сьогодні правляча політична еліта суспільства не спроможна налагодити кон- структивного діалогу з народом за відсутності особистісних здібностей. Цей факт виявля- ється у тому, що вона не здатна спонукатися інтересами народу, справжнім мотивом її діяльності є шалена жадоба до економіч- ного, політичного, правового зиску, а досягається це ціною деградації суспільства. Відсут- ність будь-якого державного мислення, професіоналізму, внутрішньої культури, врешті- решт, незнання мови не дають можливості вступати в діалог із народом протягом останніх восьми років. Стосовно перед- виборної боротьби: перше, що помічається, — місце справ- жнього діалогу посів піар. Бага- то зустрічей, надзвичайно бага- то обіцянок, але діалогу немає. По-друге, щоб піти на відкритий діалог, лідеру треба зрозуміти проблеми свого суспільства та мати значний психологічний по- тенціал, який відсутній у правля- чої еліти суспільства.

Майже всі кандидати обіця- ють суттєво підняти заробітну платню. Звичайно, народ пови- нен мати гідну платню, але не треба наш народ принижувати до рівня лише матеріальних пот- реб. У цьому контексті нашим кандидатам у президенти та електорату хочеться нагадати притчу-загадку: “Що важливіше:

МОЖЛИВИЙ ДІАЛОГ

У житті суспільства діалог між політич- ною елітою і народом відіграє надзвичай- но велику роль, але розпочати його спро- можні далеко не всі політичні лідери. Діа- лог відбувається тільки тоді, коли викону- ються дві умови. По-перше, діяч підніма- ється до рівня особистості і, по-друге, по- рушує до обговорення з народом та свої- ми опонентами не просто життєві та сьо- годенні проблеми, а й історичні. Саме в діалозі відбувається розв’язання назрі- лих суперечностей в інтересах всього на- роду. Тоталітарно-авторитарні режими, як правило, бояться діалогу, а тому осо- бистості, які наважуються на такий крок, стають надзвичайно небезпечними для влади.

Будь-який народ у будь-яку епоху пот- ребує особистостей, тобто індивідів, які

нагодувати один раз рибою чи дати вудку та навчити ловити рибу?” Шановні панове В. Яну- кович, П. Симоненко, О. Мороз, Н. Вітренко, Д. Корчинський та всі інші кандидати в президенти! Невже Ви й далі збираєтесь роз- бещувати свій народ, щоб він стояв із простягнутою рукою й чекав від вас шматка хліба?

Прикро, але історія залиши- ла нам досить прикладів, коли народ дуже часто не усвідомлює своїх справжніх інтересів і від- дає перевагу тим політикам, які сьогодні обіцяють гарний шма- ток хліба. А в чому ж вони поля- гають, ці справжні інтереси? У

людини, крім матеріальних пот- реб, є значно вищі соціально- психологічні потреби, але, на жаль, далеко не кожна людина їх усвідомлює. Перша фундамен- тальна соціально-психологічна потреба — бути господарем власної долі, тобто особистістю. На жаль, із нами влада пово- диться, як із юрбою. Цей факт навіть не потребує доказів. В. Ющенко не обіцяє золотих гір, а розуміє, що президент по- винен “Створити умови для роз- витку особистості...”, а людина повинна сама проявляти соці- альну та інтелектуально-психо- логічну активність, щоб реалізу-

вати своє життєве призначення. Усі кандидати в президенти, крім Ющенко, пройшли повз історичну необхідність ліквідації відчуження людини від влади та залучення громадян до сфери прийняття рішень. Про це в його програмі записано: “Підтриму- вати ініціативи громадян, їх ак- тивну участь у вирішенні дер- жавних проблем”.

Величезна кількість піару та відвертої брехні в діяльності В. Януковича досить однозначно говорять про відношення влади до народу. Ми — товар, який треба купити за будь-яку ціну у виборчому перегоні. Обирати президентом людину, яка за своїми здібностями не досягає рівня особистості, — це породити своїми руками для самих се- бе нові проблеми. У той час, як президент повинен їх розв’язу- вати або створювати умови для їх вирішення.

Як же подолати нашому су- спільству факт відсутності в ста- ні нашої еліти діячів особистісно- го рівня розвитку здібностей, як- що він визначається недостатнім рівнем розвитку політичної, гро- мадянської свідомості народу? (По суті, ми маємо замкнене ко- ло). Як ми можемо його розірва- ти в умовах виборів президента? Один із можливих шляхів — об- рати президентом людину, яка у своїй діяльності орієнтується на діалог із народом та досягла рів- ня особистості.

Тому, на мій погляд, справ- жнім інтересам народу України найбільше відповідає Віктор Андрійович Ющенко та його програма.

• **Володимир САБАДУХА,** член “Просвіти”, м. Луганськ

ДВОРНЯГА-ПІДГАВКУВАЧ

Шовечора, у штиль чи вітровій,
Зачувши перші тронні телевісті,
Підгавкує й наглядчач дворовий,
Прислужник можновладного обійстя.

І як йому на ланцеві своїм
Не дзвкать, не метатися шосили?
Піклуються ж про нього. Навіть дім
Йому собачий в Києві зробили.

Дають і пійла. Схвалюють довкруж.
Й медаль собачу, може, вже готують.
То не біда, що шию тре ланцюг, —
Зате ж язик свій він шодня гартує.

Що злодії у нього хазяї,
То не йому ж питати: кради де ви?
Він межі знає викриків своїх
При кримінальній власті дядька Лева.

Його господар — вищий за царя,
То службою для нього себе й тішить.
Одержить сала шмат від владаря —
то й на праведних кидається зліше.

За вітром повертаючи свій ніс,
Обплює порядного ватага,
А перед дядьком — підгинає хвіст.
Бо хто він при дворі?
Отож, — дворняга...

• **Василь ДЕРГАЧ,** член НСПУ

ПОГЛЯД ІЗ ГЛИБИНКИ

НОВА КАХОВКА ОБУРЮЄТЬСЯ

Іде напружена й нерівна боротьба за людські голоси на виборах за наступний президентський термін. Часто агітація перетворюється на зомбування. Є люди, які не витримують психологічного тиску й втрача- ють здатність самостійно аналізувати. Щоденні передачі радіо й телебачення, публіка- ції центральних та обласних газет перекону- ють усіх в тому, що Янукович настільки гені- альна людина, що про іншого в президент- ському кріслі не може бути й мови. І хоч те- перішній Президент переконаний у тому, що політика Януковича буде продовженням його політики (політики розорення держа- ви?), деякі люди не “вірять у краще майбутнє для своїх дітей”...

На Віктора Ющенко виливаються цілі від- ра бруду. Місцеві агітатори провладного кандидата (як і преса) не завдають собі кло- поту в підборі фактів. Підкинула “пропаган- да” фразу: “Американський зять продасть Україну Америці”. Те, що дружина в нього — щира українка з прізвищем Чумаченко, вони слухати не хочуть. Дивно. Кучму ці люди московським зятем чомусь не називають, хоча дружина в нього — росіянка. “Чи не продається в ЄЕСП незалежність України?” — таким запитанням не переймаються. Усіх лицемірних паплюжень владою “рівноправ- ного” кандидата Ющенко не перелічити.

Нещодавно в поштової скриньці кожний мешканець нашого міста знайшов безкош- товну газету “Губернські вісті”, яка видаєть- ся Херсонським обласним благодійним фондом “Херсонщина”. Щоб переконатися в тому, чия це газета, досить поглянути на текст першої сторінки: “...существенный скачок в развитии украинского спорта про- изошел с приходом на пост президента НОК Виктора Януковича”.

Як морально низько треба впасти, щоб вдаватися до таких методів передвиборної пропаганди! І пишу про це тому, щоб уся Ук- раїна знала, як важко нам, патріотам Украї- ни, вести чесну агітаційну роботу за чесну людину, якою є Віктор Ющенко. Після відві- дин Ющенком Нової Каховки ми відчули, що на керівництво міста робиться шалений тиск, який привів до того, що для штабу Ющенко не хотять виділити бодай кімнати. То чи рівні можливості в кандидатів? Судить самі.

• **Гнат БІЖИК,** м. Нова Каховка Херсонської обл.

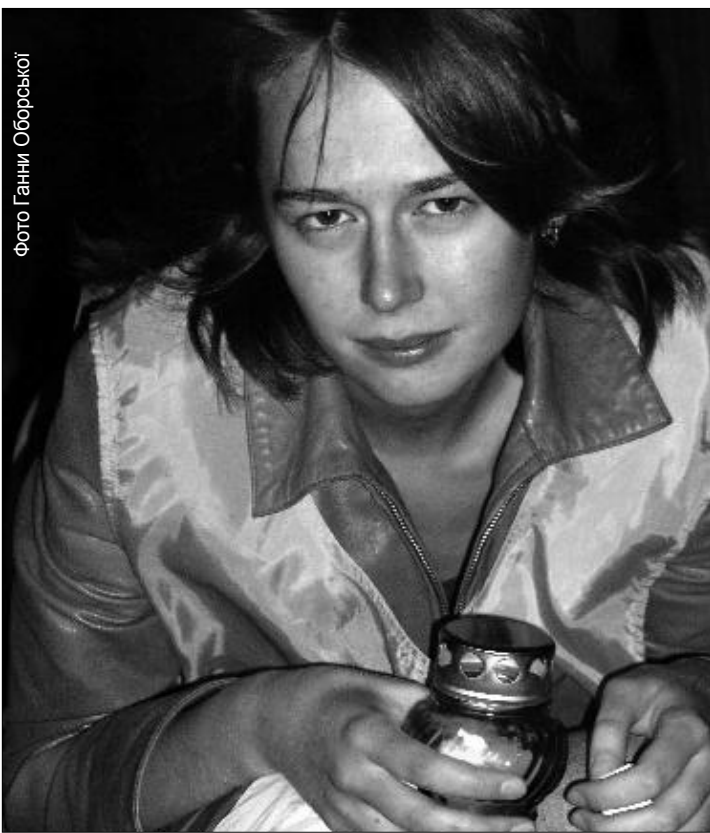

Фото Ганни Оберської

НАРОДНА МУДРІСТЬ

Ісус Христос, як відомо, навчав притча- ми. Сьогодні передвиборна ситуація споку- шає не вдаватися до символів, а діяти прямо, різко й уперто. Проте згадаймо Козацьку Рес- публіку — Запорозьку Січ. Зокрема згадаймо, як делікатно запорожці дізнавалися про ха- рактери новачків і які випробування влашто- вували останнім при з’яві на Січі. Так-от: на- казували бували козаки такому новачкові... варити куліш. Самі йдуть косити, — а як ку- ліш приготує, аби виходив на високу могилу, та й кликав усіх, мовляв, ми почуємо й прий- демо на обід. Ото парубок зготує куліш і кли- че козаків. Кличе, кличе новачок, а козаки мовчать, вічкують. Починає кухар нарікати: я готував, ждав, а їх немає і ждати несила... Козаки повертаються до куреня й кажуть но- вачкові, що він — не їхній! Дадуть коня на до- рогу, трохи грошей і — відправлять додому.

А того парубка, що гукне разів зо два, та й не плаче, а ще й “вичитає” бувалим коза-

ТО ЩО НАМ РОБИТИ: СЛЪОЗИ

кам по їх приходу: “Де вас чорти носили? Кликав я вас, кликав, та й сам почав їсти, щоб не вистиг куліш!” Перезирнутьсь запо- рожці: “Наш! Рівний нам!”, та й беруть до гурту.

Як кажуть: хто має вуха — нехай слухає! Будемо багато плакати — не візьмуть нас у козаки!

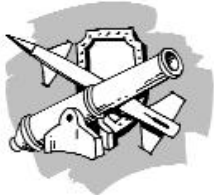
Отож, кожен із нас повинен не слъози лити, а діяти! По-перше, у кожного має зникнути страх вибору за покликом душі й серця. Доля — в наших руках. Останні події свідчать: невиважена помилка при виборі швидко відгукнеться. Отож, вибираймо так, аби опісля не опинитися в ролі жертви. Сві- том не повинне керувати зло!

Серед першочергових завдань керівника держави такі: 1) вміти говорити мовою нації;

2) вміти діяти в інтересах нації; 3) вміти за- хистити народ своєї держави; 4) особистим прикладом заохочувати діяти по любові, за законами справедливості, правди, свободи.

Важливу роль відіграє поінформованість населення. Для цього необхідно, щоб преса, радіо були доступними найбіднішим верс- там населення в найвіддаленіших районах України. Зокрема пропоную в східні регіони спеціально розвозити й розповсюджувати періодику, що видається (виходить) у Гали- чині й навпаки. Здійснити обміни й літера- турними виданнями. Наприклад, прикар- патцям цікаво було б ознайомитися з часо- писами, що виходять у Луганську, Сумах чи Полтаві.

• **Надія ДИЧКА**

АКТУАЛЬНО

Призовна кампанія “Осінь—2004” у ЗСУ має кілька особливостей. По-перше, вона співпадає з кампанією виборів президента. По-друге, проходить у режимі “перехідного періоду”, коли на Програму реформування і скорочення Збройних Сил накладається чинник новопризначеного, точніше, вдруге призначеного міністра оборони Олександра Кузьмука. Заступник начальника Генштабу ЗСУ, генерал-майор Євген Шелест на брифінгу, що відбувся 1 жовтня, торкнувся багатьох проблем осіннього призову громадян на строкову військову службу, водночас відмовившись коментувати проведення військового параду за кілька днів до виборів. Утім, керівник прес-служби Міноборони пан Хівренко назвав заяви про те, що парад — лише привід ввести війська і техніку до столиці напередодні виборів, надуманими, бо “указ про проведення параду на честь визволення України від фашистських загарбників Президент підписав ще в липні, в ньому братимуть участь учасники параду 24 серпня, а з військової техніки буде тільки танк часів вітчизняної війни Т-34, три вантажівки й УАЗи, які будуть везти ветеранів війни”.

Стосовно призовної кампанії в ЗСУ, генерал-майор Євген Шелест зазначив, що призовні комісії працюватимуть з 1 жовтня по 30 лис-

топада, а відправка призовників зі збірних пунктів проводитиметься лише з 1 листопада. Так, близько 29 тисяч осіб виконуватимуть свій півторарічний громадянський обов’язок одразу після виборів президента, тобто Головнокомандувача ЗСУ.

Держпраграма переходу ЗСУ до комплектування військовослужбовцями-контрактниками і загальне скорочення армії, звичайно, впливають на кількісні та якісні показники призову. Ще два роки тому призивалося 45,3 тисячі осіб, навесні цього року — 35,8 тисяч, що на 6,5 тисяч осіб більше, ніж нішньої осені. Сьогодні в кожній області працює 27 центрів прийому на військову службу за контрактом. Попри те, що станом на 1 вересня 2004 р. в ЗСУ — близько 39 тисяч військовослужбовців-контрактників (27 % від штатної чисельності сержантів та солдатів), поки що не вдалося вирішити проблему “високої плінності кадрів”, адже середня зарплата контрактника не вища 558 гривень, немає перспективи отримання власного житла, загалом низький рівень боєздатності армії, як і умов проходження служби... Щоби привабити молодь до військової служби за контрактом, керівництво ЗСУ ще з минулого року почало забез-

печувати військовослужбовців-контрактників службовим житлом, переобладнавши під гуртожитки 3 казарми. Цього року планується переобладнати ще 8 казарм. До того ж, за словами Є. Шелеста, в цьому році як експеримент передбачається створення військової частини зразка 2010—2015 років із відповідними до міжнародних стандартів умовами проходження військової служби.

Інша проблема — рівень здоров’я й освіти призовників, а також можливість їх швидкої адаптації до вимог військової служби. Із 400 тис. осіб призовного віку таких, що підлягають виклику призовними комісіями, — невелика частка. Адже Закон України “Про загальний військовий обов’язок і військову службу” визначив 32 умови для відстрочки. Таким чином, підсумував генерал-майор, “призовник сьогодні має можливість постійно отримувати різні види відстрочок аж до досягнення ним граничного віку призову”. Разом із тим, тільки протягом останнього місяця Міноборони одержало три законопроекти, якими передбачено додаткові відстрочки призовникам, залежно від роду їх діяльності.

Щодо рівня здоров’я призовників — тільки 20 % з тих, що підлягають виклику призовними комісі-

Фото Ганни Оборської

ями, мають I та II ступені обмеження за станом здоров’я (відносно здорові). 40 % тих, що викликаються, мають базову середню освіту (9 класів ЗОШ). За абсолютними показниками непридатних до військової служби осіб призовного віку, лідерами є Крим, Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Рівненська, Сумська області. За питомою вагою, натомість, найменше призивається з Житомирської області — тут найбільше на здоров’ї молоді даються ознаки наслідки Чорнобильської аварії.

Згадуючи ще один проблемний чинник призовної кампанії — ухвалення від військового обов’язку молоді, — Є. Шелест зазначив, що

протягом 12 років на призовні дільниці не з’явилося 50 тисяч осіб, а 9 тисяч осіб, що перебували в розшуку, досягли вже 25-річного віку. І хоча подібним ухильникам “світить” 3 роки ув’язнення, впродовж останніх років не було подібних судових рішень.

Насамкінець генерал-майор Є. Шелест потішив молодь, зазначивши, що в Міноборони відпрацьовується нова редакція Закону України “Про загальний військовий обов’язок і військову службу”, в якому передбачено зменшення терміну строкової служби до 12 місяців.

Олександр СОЛОНЕЦЬ

РЕФОРМА

— Наскільки, на Вашу думку, українське суспільство готове підтримати ідею вступу України до НАТО?

— Щодо військовиків, то ідея приєднання України до НАТО сприймається ними дуже позитивно. І чим вища посада військовослужбовця, тим більша його обізнаність у питаннях вступу держави до НАТО, а отже, тим менше заперечень виникає. Це пояснюється й можливістю отримати належну інформацію. До речі, в Національній академії оборони вже створено кафедру “Міжнародної безпеки і євроатлантичної інтеграції”, яка надає слухачам оперативну-тактичну та стратегічну ланку потрібну інформацію (від системи планування, бюджету НАТО до конкретного планування й проведення миротворчих операцій під егідою Альянсу).

— Що конкретно вже сьогодні готова внести Україна до Альянсу?

— По-перше, це українські можливості у здійсненні стратегічних авіаційних перевезень. Держава володіє потужним парком військово-транспортної авіації. Сьогодні саме це потрібно НАТО.

По-друге, заслуговують на увагу досвід і спроможності наших інженерних підрозділів та підрозділів радіаційного, хімічного та бактеріологічного захисту.

По-третє, гадаю, достатньо переконливим є факт виконання практичних завдань українськими миротворцями під проводом НАТО на Балканах та в складі коаліційних сил в Іраку. Україна вже зараз входить у десятку найбільших світових контрибуторів безпеки.

— Якій військовій підрозділу відповідають стандартам НАТО?

НАТО — ГЛОБАЛЬНА БЕЗПЕ-

— Нами було визначено 11 підрозділів, що належать до СВ, ВМС та ВПС ЗС України, які проходять поетапну, багатоступеневу підготовку за стандартами Альянсу в рамках спеціальної програми “Процес планування та оцінки сил” і вже зараз гідно репрезентують нашу державу на багатонаціональних військових навчаннях та під час участі в ОПМ під проводом НАТО.

Найбільше підготовленими підрозділами вважається українська частина УКРПОЛБАТУ, яка на ротацийній основі бере участь у миротворчій операції в Косово, флагман ВМС ЗС України фрегат “Гетьман Сагайдачний” та великий десантний корабель “Костянтин Ольшанський”, окремий інженерний батальйон, окремий ремонтно-відновлювальний батальйон, окремий вертолітний загін, які беруть участь у миротворчих операціях.

На мою думку, свідомою участю наших підрозділів у миротворчих операціях формує досвід, якого ніякі навчання і тренування не дадуть. Сьогодні у світі ведуться війни 6-го покоління, і ми маємо реформувати, ком-

Заява В. Януковича про те, що Україна не входить в НАТО, викликала негативний резонанс у світових ЗМІ й політикумах. Президент Кучма так мусив спростувати недалекоглядні висловлювання прем’єра на представленні О. Кузьмука як “нового-старого” міністра оборони. Тема входу України в євроатлантичні структури безпеки набуває щоразу більшої актуальності. Фахово розкрили цю тему ми попросили начальника управління Євроатлантичної інтеграції Генерального штабу Збройних Сил України, генерал-майора Леоніда Станіславовича ГОЛОПАТЮКА.

НАТО — ГЛОБАЛЬНА БЕЗПЕ-

плекувати свої Збройні Сили, враховуючи реалії XXI століття.

— Що загалом передбачає “стандарт НАТО” у війську (техніка, зброя, професійний рівень військових)?

— Стандартизація в НАТО проходить за трьома напрямками. Оперативні стандарти — це нормативи, концепції, доктрини, методи навчання особового складу, організаційні заходи, порядок оформлення карт та інші питання військових процедур, організацій і здійснення всіх видів бойового забезпечення. Адміністративні стандарти стосуються термінології та діяльності, що не входить безпосередньо до військових питань (адміністративні заходи, статистичні звіти, документування тощо). Матеріальні стандарти стосуються матеріальної частини, а також обробки та розповсюдження інформації; вони охоплюють розроблення практичних посібників і технічних рекомендацій щодо сучасної та перспективної техніки.

До речі, стандарти підготовки до миротворчих операцій НАТО й ООН майже однакові.

— На які переваги ми ма-

ємо очікувати після вступу до НАТО?

— Повноцінно забезпечити свої національні інтереси, спираючись лише на власний політичний, економічний, військовий та інформаційно-технологічний потенціал, яким би значним та потужним він не був, сьогодні не спроможна жодна держава. Світовий досвід свідчить, що безпека держави, яка будується одноосібно, коштує занадто дорого.

Розвиток подій у світі протягом останніх років переконує, що НАТО є одним із найважливіших елементів глобальної безпеки і міжнародних відносин, ефективною структурою, навколо якої розпочинається процес формування нової архітектури євроатлантичної системи безпеки.

Таким чином, євроатлантична інтеграція, з одного боку, надасть Україні надійні гарантії безпеки, з іншого — змогу зменшити обсяг оборонних витрат та сконцентрувати зусилля на вирішенні нагальних соціальних та економічних питань.

Розмову занотувала Людмила ШПИТЯК

ДОВІДКА

Парламентська Асамблея НАТО ще на своїй весняній сесії ухвалила спеціальну заяву щодо України, де підтримала прагнення України приєднатися до Альянсу. Водночас наголошено, що наступні президентські вибори в Україні стануть “найважливішим тестом щодо прогресу України на шляху до демократії”. Асамблея закликала українських чиновників забезпечити чесні, справедливі й прозорі вибори та якомога більшу участь у них міжнародних спостерігачів. До речі, спостерігачі будуть контролювати, як проходять вибори на наших виборчих дільницях.

У післямові до відставки Марчука варто визнати його зусилля щодо інтеграції України в НАТО. Так, у червні цього року міністри оборони країн НАТО та України підписали спільний Меморандум, згідно з яким Альянс зможе використувати українську транспортну авіацію. Після підписання Меморандуму між Україною і НАТО щодо взаєморозуміння з питань стратегічних авіаперевезень Україна взяла на себе зобов’язання щодо здійснення передислокування військового персоналу та військової техніки країн — членів НАТО повітряним шляхом, зокрема й на випадок несподіваного варіанта. Загалом станом на кінець першого півріччя 2004 року серед завдань Цілового плану “Україна-НАТО”

Україна повністю виконала 18 заходів із близько ста запланованих. Серед них основними були завершення проведення Оборонного огляду з виданням Стратегічного оборонного бюлетеня, ратифікація 17.03.2004 р. Верховною Радою України Меморандуму про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України і штабом Верховного Головнокомандувача об’єднаних збройних сил НАТО на Атлантиці та штабом Верховного Головнокомандувача об’єднаних збройних сил НАТО в Європі щодо забезпечення підтримки операцій НАТО з боку України. До того ж, 07.06.2004 р. у м. Варшава підписаний Меморандум про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України і Верховним Головнокомандуванням Об’єднаних Збройних Сил НАТО з питань трансформації та Верхо- вим Головнокомандуванням Об’єднаних Збройних Сил НАТО в Європі щодо використання стратегічної транспортної авіації України в операціях та навчаннях НАТО. У свою чергу, 03.08.2004 р. укладено Адміністративну Угоду між Міністерством оборони України та Штабом Верховного Головнокомандувача Об’єднаних Збройних Сил НАТО з питань трансформації щодо створення, фінансування та підтримки діяльності Бюро військової документації Україна-НАТО.

Інф. “СП”

ЛЮДИ І ДАТИ

ОЧІ ПАМ'ЯТІ

60 років тому закінчилася Друга світова війна на українській землі. Усе менше й менше тих, хто бачив її на власні очі. Лише фотографії повертають у минуле — і знову оживає пам'ять.

У Музеї Великої Вітчизняної війни якесь особливе повітря — воно дихає тими роками. Від експонатів, від тиші, що раптом вибухає голосами, — і в'ється ниточка спогадів, передана нам через роки — з рук у руки.

Не сахаймося правди. Правда завжди болюча. Доторк до живого, до Істини. У чому істина? Вона — у стражданні.

60 років тому знекровлена земля провела своїх дітей на Захід. Ще більше, ніж півроку, страх і смерть гулятимуть європейськими дорогами. Після Перемоги повернуться солдати-українці — у колгоспне кріпачке село, і зазиратимуть у бездонні очі дітей голодного 1947-го року, і рубатимуть останні фруктові дерева, обкладені драконівськими податками, і дзвенітимуть медалі на грудях, коли ридатимуть за “батьком Сталіним”...

Час робить гладеньким каміння, але пам'ять людська кровоточить. Обірвані долі, непрожиті дні. Зверхників совєцької імперії не лякала ціна — загачений трупами новобранців Дніпро в 1943-му (все чоловіче населення Лівобережної України, від 16-літніх хлоп'ят, кинули в холодну воду навіть без зброї), кожна перемога — ціною неймовірних жертв. Тиран любив залізо — не любив людей.

Саме в 1944-му був наказ Сталіна: виселити всіх українців до Сибіру. На виконання не вистачило техніки: після голодомору й війни, а дивись... Не візьмеш народ у жменю.

Вони йшли на Захід, а потім на Схід. Вони воювали. Любили й ненавиділи. Вони вже майже всі там, де ні смутку, ні скорботи. А нам залишається — Пам'ять.

● Галина ГАРМАШ

З ПЕРШИХ ВУСТ

На його думку, навколо майбутніх президентських виборів нагнітається нездорова атмосфера, досить штучна та невиправдана. Центральна виборча комісія готова співпрацювати з усіма, хто по-справжньому переймається проблемами держави й усвідомлює особисту відповідальність, хто розуміє відповідальність виборів, і нинішніх зокрема. На своїй прес-конференції пан Ківалов із відповідальністю заявив, що ніхто й ніколи не зможе реалізувати сценарій визнання виборів недійсними. Нагадаємо, що Інтернет-видання “Главред” та “Українська правда” надрукували інтерв'ю та статтю російського політехнолога Станіслава Белковського про те, що на останній зустрічі Президенту Росії Володимиру Путіну “кризовий менеджер” Віктор Медведчук запропонував план відміни президентських виборів в Україні. Суть його така: в першому турі виборів у західних та східних регіонах України фіксуються масові порушення виборчого законодавства, — мовляв, представники Ющенко та Януковича широко використовували адміністративні ресурси. У цьому випадку ЦВК буде вимушена оголосити вибори недійсними, тому що вони не відповідають демократичним стан-

ВИБОРИ ВІДБУДУТЬСЯ за будь-якої політичної “погоди”, — вважає голова ЦВК Сергій Ківалов.

дартам. Після невеликої перерви оголошуються нові вибори, коли обидва кандидати вже будуть фінансово та політично виснаженими та не в змозі брати участь. І нібито Володимир Путін не відмовив голові Адміністрації Президента України.

Також глава ЦВК вважає, що доволі критичні заяви ПАРЄ та західних дипломатів — це не втручання у внутрішні справи країни: “Якщо в нас демократичні вибори, то що нам треба ховати?”. Нормальним явищем, на його думку, є робота міжнародних спостерігачів. ЦВК уже зареєструвала 358 офіційних спостерігачів. Перше місце впевнено тримає Український конгресовий комітет Америки (119), ОБСЄ (57), CIS-ЕМО (58), Світовий конгрес українців (24), Російська Федерація (24), США (23) та інші.

Фінансування виборчої кампанії відбувається винятково з державного бюджету України, як це й передбачено законами. А освітні програми, книжкові видання, телефільми видаються за допомогою міжнародних організацій.

30 вересня ЦВК затвер-

дила зразок виборчого бюлетеня, в який буде внесено 24 прізвища (хоча на ще одного кандидата, Рогожинського, ЦВК подала в суд на зняття його кандидатури). Як повідомив Сергій Ківалов, бюлетень має 12 ступенів захисту, і піддробити його неможливо. На кожному бюлетені будуть проставлені номери виборчої дільниці та округу. До цього буде існувати відірваний талон. За законом, буде надруковано не більше 3 % запасних бюлетенів.

30 вересня закінчився термін подачі заяв для зняття своїх кандидатур. Тому застави 24 кандидатів (по 500 тисяч гривень) перераховані до бюджету. Повернути їх собі зможуть лише ті кандидати, які отримають не менше 7 % голосів.

На початку жовтня будуть відправлені спеціальними рейсами виборчі скриньки та агітаційні матеріали на закордонні виборчі дільниці. Ведуться переговори з дипломатами інших країн для відкриття додаткових виборчих дільниць поза межами українських посольств та консульств.

● Ірина КОЛЯКА

З ПІСНЕЮ І СЛОВОМ

ПОЛТАВЩИНА: “ВВ” ТА ІНШІ ПІДТРИМАЛИ ЮЩЕНКА

Концерт на підтримку Віктора ЮЩЕНКА відбувся 2 жовтня на Співочому полі Марусі Чурай у Полтаві. У ньому взяли участь відомі українські виконавці Тарас ПЕТРИНЕНКО й Тетяна ГОРОБЕЦЬ, Дмитро ГНАТЮК, Анатолій ПАЛАМАРЕНКО, а також гурт “Воплі Відоплясова”.

Питання про місце проведення акції залишалося відкритим до глибокої ночі 2 жовтня. Справа в тому, що якраз перед запланованою датою концерту на Співочому полі розпочали ремонтні роботи й розібрали лавочки. Знайти інше місце, яке б влаштувало й організаторів акції, і місцеву владу, напередодні концерту не вдалося. Діалог команди Ющенко з представниками органів влади й посадовцями управління МВС тривав допізна. Зрештою, таки було дозволено провести захід на необлаштованому майданчику Співочого поля.

Перед полтавцями також виступили відомі політики — народні депутати України та довірені особи В. ЮЩЕНКА — Юрій КОСТЕНКО, Валерій АСАДЧЕВ, Олександр КУЛИК, Микола КУЛЬЧИНСЬКИЙ.

Артисти, політики і кількатисячна аудиторія бажали кандидатів на президентський пост Вікторів ЮЩЕНКУ якнайшвидшого відновлення здоров'я після замаху на його життя та впевненої перемоги на виборах.

●

ОЛЕГ ЗАРУБІНСЬКИЙ: “УКРАЇНСЬКА МОВА ПОТРЕБУЄ ПІДТРИМКИ”

Народний депутат України Олег Зарубінський нещодавно заявив про свій вихід із неіснуючої парламентської більшості. Він є членом демократичної плат-

форми в НДП, хоча часто має окремішню точку зору. Ми звернулися до нього з проханням прокоментувати останні заяви Прем'єр-міністра Віктора Януковича.

— Як Ви оцінюєте заяви чинного Прем'єр-міністра Віктора Януковича щодо надання статусу державної російській мові?

— Це не що інше, як фарисейство. У нашій країні російська мова перебуває в найбільш комфортному становищі. У дійсності такі заяви спрямовані на сплановану маргіналізацію української мови, яка, на жаль, реально потребує підтримки в нашій державі.

— А щодо заміни єдиного громадянства подвійним?

— Усі ці заяви Януковича пе-

редбачають ревізію Конституції України через зміну її положень першого розділу про єдине громадянство й державну мову в Україні. Попри певні підстави для критики, Основний Закон у нинішній редакції є прогресивним і достатньо збалансованим документом, особливо у першому розділі стосовно загальних засад. Тому автори таких ініціатив мають чітко усвідомлювати, що корегування окремих конституційних норм може викликати в багатьох спокусу відредагувати за власним смаком інші частини Конституції, що, в свою чергу, може спричинитися до девальвації чинного конституційного порядку й непередбачуваних наслідків для стабільності в державі й суспільстві.

Не варто, очевидно, окремо наголошувати, до чого може призвести подвійне громадянство з Російською Федерацією для українців у контексті перманентного стану ведення бойових дій на території останньої.

— А чим загрожує нам відмова від вступу до НАТО?

— Для України євроатлантична інтеграція з набуттям повноправного членства в Альянсі — це не тільки вибір моделі, інструменту організації своєї безпеки на користь колективної системи, але також (і це, очевидно, більш вагомим) вибір ціннісних параметрів свого майбутнього, надання переваги тим перевіреним історією цінностям, які забезпечують найвищі стандарти

життя в усіх сферах: соціальній, економічній, політичній, гуманітарній.

— Чи справді в разі вступу до НАТО збанкрутіє наш військово-промисловий комплекс?

— Ця заява не витримує жодної фахової критики. Насправді, Північноатлантичний альянс як співтовариство найрозвинутіших країн світу відіграє велику роль у формуванні сприятливого клімату для економічного розвитку країн-членів. Наприклад, у Польщі, Угорщині, Чехії з часу їхнього вступу до НАТО щорічні інвестиції в економіку зросли втричі.

Вступ України до НАТО створює сприятливі умови для реалізації базових економічних інтересів, пов'язаних із припливом інвестицій в українську економіку. Євроатлантична інтеграція сприяє реалізації інтересів України у військово-промисловій сфері, обумовлених потребою реформування вітчизняного оборонно-промислового комплексу й адаптації його до сучасних стандартів. У цій сфері НАТО сприятиме створенню в Україні сучасної системи військового виробництва, закупівлі озброєння та фінансуванню розвитку українського ВПК.

— Які ж тоді справжні причини відмови від вступу до НАТО?

— По-перше, — це реалізація давнішої вимоги Кремля. По-друге, — для когось євразійська інтеграція у простір з авторитарними або напівавторитарними

АВТОРИТЕТНА ДУМКА

режимами, корумпованою економікою та буцафорською демократією набагато комфортніша та звичніша. Але це повинно бути особистими проблемами цих людей, а не ставати проблемою України та її народу. Адже зовсім не суб'єкти євразійської інтеграції на чолі з Росією, а саме держави — члени Євроатлантичної спільноти можуть бути сьогодні кращим прикладом ефективної економіки, високої продуктивності праці, дбайливого ставлення до природи, енергозбереження, поваги до прав людини і ставлення до цінності людського життя.

Безумовно, кожен претендент на посаду президента може використовувати будь-які законні аргументи в боротьбі за голоси виборців. Але чинний Прем'єр-міністр має, передусім, забезпечувати виконання конституційних норм, а не облаштовувати своє політичне майбутнє на маніпуляціях із їх ситуативного ревізування.

— Яка роль НДП у скандальній справі, що пов'язана з друкарнею сина Валерія Пустановитенка?

— Я не знаю нюансів цієї справи. Але можу з упевненістю сказати, що, завдяки зарубіжним політехнологам, українці все більше втягуються у боротьбу між собою, а це не йде на користь як країні, так і нашому народові.

● Ірина КОЛЯКА

ДОКУМЕНТ

ЗАЯВА ПРЕС-СЛУЖБИ УРП “СОБОР”

Як стало відомо з поінформованих джерел, П'ята бригада військово-морських сил України під час планових навчань просто в морі отримала наказ не повертатися до Стрілецької бухти міста Севастополь, а прямувати до нового місця постійного базування в бухті Донузлав. Це означає, що почалася реалізація оголошеного раніше плану виводу ВМС України з Севастополя, де наразі залишаються лише флагман “Гетьман Сагайдачний” та кілька інших кораблів.

Таке рішення вищого політичного керівництва України означає фактично руйнування боєздатності українських ВМС, оскільки більшість офіцерів і мічманів не забезпечені житлом у Донузлаві і вже подали рапорти про звільнення з ВМС. Таке рішення також означає фактичну здачу Севастополя Росії, оскільки дотепер ВМС України були єдиною структурою, яка протидіяла активній російській експансії в цьому стратегічно важливому місті.

УРП “Собор” розцінює реалізацію рішення про перебазування українського флоту до Донузлаву як пряму державну зраду української верхівки, за яку винні мають понести кримінальне покарання. УРП “Собор” переконана: після перемоги демократичних сил на президентських виборах Севастополь знову має стати головною базою українського флоту, а іноземні військові частини повинні залишити українську територію.

Прес-служба УРП “Собор”

ПОЖЕРТВИ НА ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ

Продовження. Поч. у ч. 39–52
за 2003 р., ч. 2–9, 11–14, 16–18, 20–2, 28,
30, 32, 34, 37, за 2004 р.

Андріївська Н. І., м. Миколаїв	10,00
Андріївський В. І., м. Миколаїв	10,00
Андрієшина Г. А.	50,00
Андрусак Г. М., м. Коломия Івано-Франківської обл.	50,00
Білик М. С., с. Пирятин, Полтавська обл.	10,00
Богуславський гуманітарний коледж ім. Не- чуя-Левицького (ч/з Никоненко Г. М.)	78,00
Від ДАККІМ, м. Київ	
(ч/з Сердюк Ю. О.)	1169,00
ВОВГКТ "Холмщина"	84,00
Возняк М., м. Тернопіль	10,00
Волинець М. С., м. Ворзель	100,00
Гайванович О. О., м. Львів	500,00
Гребенюк Г. О.	300,00
Громадяни Антонов, Недашківський, Пономаренко, Канцеба, Слизько, м. Київ (ч/з Слизько О. І.)	60,00
Громадяни Жарківський, Корольчук, Кобинський, Тоцоха, Сорбота, м. Київ (ч/з Слизько О. І.)	60,00
Громадяни Лапко, Бабінський, Ткач, Шевченко, Артеменко, Саєнко, м. Київ (ч/з Слизько О. І.)	60,00
Громадяни Слизько Р., Гончаров, Бородав- ка, Дацуник, Лічов, Бідний, Кирилюк, м. Ки-	

їв (ч/з Слизько О. І.)	50,00
Дворник Г. Г., м. Пирятин	5,00
Демченко В. Д., м. Київ	10,00
Демченко В. І., м. Київ	10,00
Демченко Данило О., м. Київ	10,00
Демченко Дмитро О., м. Київ	10,00
Демченко М. О., м. Київ	10,00
Жидачівська музична школа, Львівська обл.	80,00
Мешканці с. Свидова Чортківського р-ну Тер- нопільської обл. (ч/з Мацейко Л. О.)	446,35
Жук Я. П., м. Глібів Тернопільської обл.	100,00
Завада М. І., м. Біла Церква	100,00
Зброжко Г. Й., м. Одеса	50,00
Зброжко П. М., м. Одеса	50,00
Іванюта О. М., м. Київ	20,00
Івасюк І. П., м. Коломия	
Івано-Франківської обл.	125,00
Кіндратенко В. А., м. Харків	50,00
Кожевников В. П., м. Київ	7,00
Коломийський коледж Івано-Франківської обл. (ч/з Бежук Л. В.)	46,50
Комар О. П., м. Львів	200,00
Королівська школа Тлумацького р-ну Івано-Франківської обл.	100,00
Крохмалюк Д. І., м. Київ	50,00
Ломницький Юрій, м. Львів	20,00
Марченко В. В., смт. Шарівка-1 Богодухів- ського р-ну Харківської обл.	10,00
Маценко О. В., м. Кам'янка-Бузька	
Львівської обл.	35,00
Михайловський В., м. Тернопіль	10,00
Неструхіна Л. М., с. Білашки Тальнівського р-ну Черкаської обл.	20,00
Олександрійський колегіум, м. Олександрія	
Кіровоградської обл.	64,00
Оліяш В., м. Тернопіль	10,00
Опир Б. П., м. Копичинці, Тернопільська обл.	30,00
Охріменко В. В., Мамій Ю. Г., с. Холми Ко- рюківського р-ну Чернігівської обл.	20,00
Пасічник Т., м. Тернопіль	50,00
Приходько Н. Д., м. Полтава	19,40
Прізвище не вказано, м. Бердянськ, Запорізька обл.	15,00
Родина Анатолія Михайленка	100,00
Романенко А. П., Романенко Л. П., м. Бах- мач Чернігівської обл.	20,00
Руда Д. І., м. Чортків	50,00
Синяк О., с. Білашки Тальнівського р-ну Черкаської обл.	20,00
Стандра В. Й., м. Тернопіль	40,00
Старогвіздецька ЗОШ І—ІІ ст. Коломийського р-ну Івано-Франківської обл. (ч/з Дяків О. Р.)	111,70
Стельмах О. П., м. Київ	20,00
Строкань А. Г., м. Мелітополь, Запорізька обл.	10,00
Товариство "Просвіта" м. Мелітополь	
Запорізької обл.	314,00
Товариство української мови ім. Тараса Шевченка "Просвіта", м. Червоноград	
Львівської обл.: Гайдук В. М. — 100,00; Гай- дук І. М. — 50,00; Мельничук С. В. — 10,00; молодий заробітчанин — 20,00	180,00
УПЦ Пресвятої Богородиці, м. Заліщики	50,00
Учителі с. Білашки Тальнівського р-ну Чер- каської обл. (ч/з Поліщук)	15,00
Фомічова Т. Т., смт. Шарівка-1 Богодухів-	

Добровільні пожертви
"На Кобзареву Церкву":
МБФ "Українська Родина"
Р/р № 26045200145101
в Подільській філії
АКБ "Київ", МФО 320401
ЗКПО 21709106

ського р-ну Харківської обл.	10,00
Хиря Н. М., Н. Хортиця Запорізької обл.	10,00
Хуторний М. В., м. Новомосковськ Дніпро- петровської обл.	20,00
Церква с. Корнів Городенківського р-ну Іва- но-Франківської обл.	250,00
Церква св. Микити, с. Вільхівці, Горденків- ський р-н, Івано-Франківська обл. (ч/з Про- кіпчук М. М.)	420,00
Ч/з Городенківське відділення № 6342 (прізвище не вказане)	20,00
Шантарук І. М., м. Борщів	
Тернопільської обл.	10,00
Щербань, м. Мелітополь, Запорізька обл.	10,00

СПИСОК ОФІРУВАЧІВ НА ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ, ЯКІ НАДІЙШЛИ ЗАГАЛЬНИМИ СУМАМИ

ОБ'ЄДНАНИЙ ОСЕРЕДОК "ПРОСВІТА" ЗЕС та "ЗАХІДЕНЕРГО" і СПІВРОБІТНИКИ ЗЕС м. ЛЬВІВ (ч/з Т. Перхача)

Абрамченкова І.	2,00	Кучма Л.	20,00	Паштетник О.	5,00	Федечко Г.	5,00
Бек С.	10,00	Кушнір О.	5,00	Перхач Т.	20,00	Фінансово-економ. служ. (через Горалю М.)	26,00
Білик Л.	10,00	Лабінський І.	5,00	Пехник М.	5,00	Цебрівська О.	10,00
Бондарук Р.	5,00	Лавровський І.	5,00	Пехник Нат.	10,00	Чик М.	20,00
Борис Я.	10,00	Ліба В.	10,00	Подольак І.	10,00	Шурдак О.	10,00
Василик Н.	5,00	Лисак С.	20,00	Продан Р.	20,00	Шутюк Н.	5,00
Гдулевич С.	20,00	Лита Г.	5,00	Прокопєць О.	2,00	Щербініна Г.	2,00
Гера О.	5,00	Лісевич Є.	10,00	Савчин Б.	10,00	Юричко Д.	10,00
Гриняк Б.	9,00	Лучишин М.	20,00	Салук О.	5,00	Юсько Н.	5,00
Гриневич Б.	5,00	Львівська інспекція		Сохан І.	5,00	Яворський Я.	10,00
Гриневич Д.	5,00	енергонагляду (через Лав- ровського І.)	65,00	Станько О.	20,00	Яценчук Л.	10,00
Гулько В.	5,00	Малюца Л.	20,00	Таранов Л.	5,00	ВСЬОГО:	813,00
Даниленко О.	3,00	Мамчур Я.	20,00	Титаренко Л.	4,00		
Демчишин Н.	5,00	Маркевич В.	10,00				
Держко Р.	40,00	Марко Л.	10,00				
Дурбак Б.	20,00	Марухняк Б.	5,00				
Дяченко Т.	5,00	Масалова Г.	5,00				
Жидачик Л.	5,00	Масляк І.	5,00				
Заразка В.	5,00	Мацелюх М.	5,00				
Зубрицька Ю.	5,00	Мидляк Л.	10,00				
Іваноньків В.	5,00	Мисьо Н.	10,00				
Каленюк Г.	10,00	Мішак В.	10,00				
Карпин Л.	20,00	Наконечний І.	5,00				
Ківан П.	10,00	Николишин В.	5,00				
Кірик Й.	5,00	Олійник О.	5,00				
Ковалюк В.	5,00	Очкус Н.	5,00				
Козовий Б.	20,00	Паньківський Ю.	5,00				
Кубік І.	5,00	Пароля Р.	5,00				
Кульчицький Б.	5,00	Пасіка Л.	5,00				
Курдина Ю.	5,00						

Педагоги і просвітяни Яремчанщини своєю скромною пожертвою підтримують будівництво "Кобзареву церкву"

Віriamo, що спільними зусилля-
ми побудуємо Храм пам'яті
Т. Шевченка як символ єднання
українського народу.
ЗОШ І—ІІІ ст. № 1, м. Яремча 208,89
ЗОШ І—ІІІ ст. № 2, м. Яремча 128,70
ЗОШ І—ІІІ ст. № 3, м. Яремча 14,75
ЗОШ І—ІІ ст., с. Татарів 90,09
ЗОШ І—ІІІ ст., смт. Ворохта 126,72
ЗОШ І—ІІ ст., с. Поляниця 29,70
ЗОШ І ст., с. Вороненка 9,75
ДЮСШ м. Яремча 21,75
ЦПРДЮ м. Яремча 111,87
МНВК м. Яремча 116,82

Дошкільний заклад м. Яремча	29,70
Дошкільний заклад с. Микulichин	56,43
Дошкільний заклад смт. Ворохта	26,73
Відділ освіти	39,60
ВСЬОГО:	1011,47

За дорученням педагогічних ко-
лективів **Р. СОЛОВЧУК**,
заступник голови міського об'єд-
нання "Гуцульська Берегиня"
ВУТ "Просвіта"

Члени "Просвіти" Мелітополя (ч/з Гудзь В. В.)

Андріющенко О. Ю.	5,00
Афанасьєва Л. В.	5,00
Бабуха В. А.	10,00
Бойко Л. В.	10,00
Гавріна В. О.	5,00
Гавриленко А. В.	5,00
Гудзь Віктор	30,00
Гудзь Віталій	5,00
Гудзь Людмила	5,00
Гудзь Василь	5,00
Дійков М. І.	10,00
Зубенко І. К.	5,00
Кардашов В. М.	5,00
Карпуша І. П.	20,00
Колесник В. М.	30,00
Колесник М. М.	10,00
Конаков С. В.	2,00
Красько Н. С.	2,00
Малієнко М. В.	1,00
Маркусін В. О.	5,00
Мірошник Д. В.	4,00
Намлієва-Гудзь Л. М.	5,00
Поляков О. Ю.	10,00
Полякова Л. І.	5,00
Полякова Л. В.	10,00
Попенко В. Я.	10,00
Сердюк В. В.	5,00
Сердюк-Гавріна Н. І.	5,00
Тимчина М. Ф.	10,00
Толстолік М. А.	1,00
Федоренко В. І.	3,00
Хаустов І. С.	15,00
Чичановський І. О.	5,00
Човпило О. В.	10,00
Човпило А. П.	10,00
Шиян С. А.	5,00
Шматько Ю. С.	5,00
Ядловська О. С.	5,00
Ядловський Степан	20,00
Ядловська Ярослава	5,00
Ярошенко Н. В.	5,00
ВСЬОГО:	314,00

СТУДЕНТИ БОГУСЛАВ-
СЬКОГО ГУМАНІТАРНО-
ГО КОЛЕДЖУ ім. І. С. НЕ-
ЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО (до-
датковий внесок ч/з Ни-
коненко Г. М.)

21, 41 групи сп. "Образотворче мистецтво"	32,00
31 група сп. "Початкове навчання. Інформатика"	21,00
31, 42 групи сп. "Правознавство"	12,00
31 група сп. "Дошкільне вихован- ня"	13,00
ВСЬОГО:	78,00

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ — 558 673 грн. 40 коп.

ФУТБОЛ

ЛІГА ЧЕМПІОНІВ

ІСТОРІЯ ПОВТОРЮЄТЬСЯ

Група "В": "Динамо" (Київ, Україна) — "Байєр" (Лeverкyзен, Німеччина) — 4:2

Давно ми не бачили такого футболу у виконанні українських команд. Ті 80 тисяч глядачів, які зібралися на НСК "Олімпійський", ще довго пам'ятатимуть гру київського "Динамо".

У другому турі групового турніру Ліги чемпіонів у Києві зійшлися команди, які в перших матчах здобули переконливі перемоги: "Байєр" обіграв "Реал" — 3:0, із таким же рахунком зарахували технічну поразку "Ромі". Словом — грали два лідери.

Якщо трохи пригадати історію, то динамівці вже зустрічалися з цим суперником, і тоді перемогли з рахунком 4:2. П'ять років минуло з того часу, схоже, що історія повторюється.

Перші двадцять хвилин матчу пройшли в запеклій боротьбі в центрі поля з рідкими контрвипадами як до одних, так і до інших воріт. Гол назрівав і визрів аж на 30-й хвилині. Леко, помітивши на лівому фланзі Ринкона, віддав йому пас. Отримавши "смугастого", бразилець продемонстрував майстерність володіння м'ячем, обігравши при цьому двох оборонців, і підступно забив у дальній від воротаря кут. ГОЛ! На цьому досягненні кияни в першому таймі не зупинилися, а навпаки — продовжили створювати нагоди, аби цей рахунок подвоїти. І така можливість була. У штрафному майданчику гостей збили Верпаковскиса — пенальті, але невідомо з яких причин свисток арбітра не прозвучав. Таким чином, на перерву кияни пішли, заклавши мінімальний плацдарм для майбутніх планів.

Але, схоже, що невеликий перепочинок пішов нашим гостям на користь. Мабуть, тренер леверкuzенців мав "люб'язну" розмову зі своїми підопічними, бо на початку другої сорокап'ятихвилинки гру вели гості. Особливо гаряче стало біля наших воріт із виходом на поле Вороніна. Схоже, що український футболіст знав, як грати проти "Динамо", адже, пробувши на полі всього шість хвилин, він змусив Шовковського виймати м'яч із сітки воріт. А за дев'ять хвилин — знову Воронін... Цього разу

Андрій вдалим пасом вивів на ударну позицію Новотного, який без проблем забив м'яч у сітку. Так активно розпочали, і до чого ж прийшли? Стадіон затих, глядачі не могли повірити, що їх улюбленці, демонструючи переконливий футбол, програють. Однак тривала ця тиша всього хвилину, а можливо, й трішечки більше, бо не всі відразу зрозуміли, що трапилося. А трапилося те, що підопічні Сабо не розгубилися, проявили характер і відповіли голом. Знову відзначився Ринкон. Невідомо, яким чином бразилець вдалося проштовхнути м'яч у сітку воріт із нульового кута, але це вже не важливо, адже рахунок ми зрівняли. За дві хвилини після голу Йозеф Сабо робить вдалу заміну, випустивши на поле Черната. Флоріну вистачило зіграти три хвилини, аби відзначитися. На 74-й хвилині зустрічі, коли гості оголили свої тили, шукаючи щастя поблизу воріт Шовковського,

У іншому матчі цієї групи мадридський "Реал" "розібрався" на своєму полі з "Ромою" — 4:2. Тож після другого туру кияни лідирують у групі "В", і мають в своєму активі шість очок.

Наступні матчі відбудуться 19 жовтня: "Реал"—"Динамо", "Байєр"—"Рома".

ДОНЕЧЧАНИ ПОКИ БЕЗ ПОДВИГІВ

Група "F": "Барселона" (Іспанія) — "Шахтар" (Донецьк, Україна) — 3:0

Другий свій матч у груповому турнірі Ліги чемпіонів донецький "Шахтар" проводив на виїзді. Після іменитого "Мілану" (якому "шахтарі" програли з мінімальним рахунком) на донецьчан очікував не менш відомий клуб Європи — "Барселона". 3:0 — і при цьому можна з упевненістю говорити, що нам ще й пощастило. Якби не майстер-

довжили контролювати перебіг подій на полі, а "помаранчеві" намагалися гостро зіграти на контратаках, але не завжди це виходило так, як хотіли самі футболісти. На 64-й хвилині зустрічі суддя невідомо де угодив порушення правил Лаштувки проти бразильця Рональдиньо — пенальті. Сам потерпілий чітко реалізував одинадцятиметровий удар. Що ж до подальшого перебігу подій на полі, то Лаштувка "тягнув" усе можливе й неможливе, що летіло в його ворота, а щодо шансів гостей зрівняти рахунок у цій зустрічі, то вони здавалися казкою із щасливим кінцем. Але щасливий хепі-енд був для "Барселони": за хвилину до фінального свистка арбітра Ето'О встановлює остаточний рахунок у цьому матчі — 3:0.

У іншому матчі "Мілан" "розібрався" на своєму полі з "Селтиком" — 3:1. До речі, відкрив рахунок у цьому матчі українець Андрій

УЕФА.

Дніпропетровський "Дніпро", після виїзної поразки в Ізраїлі з рахунком 0:1, зумів у домашньому матчі схилити шальки терезів на свою користь, перемігши суперника з рахунком 2:0. Упродовж усього матчу дніпряни володіли як ігровою, так і територіальною перевагою на полі. Результатом цього стали два забиті м'ячі, по одному в кожному таймі. Відкрили рахунок дніпропетровці зі стандарту. Штрафний із 30-ти метрів вирішив пробити Михайленко, і шкіряна куля, вдарившись за метр від воротаря Давидовича, влетіла у ворота "Маккабі" — 1:0.

У другому таймі гості будь-що намагалися змінити перебіг подій на полі. Але щось удіяти проти "Дніпра", яке з кожної хвилиною нарощувало перевагу, було не так уже й легко. Утім, на 77-й хвилині Назаренко подав кутовий із лівого флангу, а Русол, зігравши на випередження ударом головою у кут воріт, зводить нанівець усі надії гостей щодо Кубка УЕФА.

ДИВА НЕ СТАЛОСЯ

"Лацио" (Рим, Італія) — "Металург" (Донецьк, Україна) — 3:0 (перший матч — 3:0).

Що ж до матчу "Лацио"—"Металург" Д, то тут можна сказати одне: дива не сталося. Програвши перший домашній поєдинок із розгромним рахунком 0:3, мало вірилося, що донецьчани щось зможуть запропонувати супернику на виїзді. Зрештою, так воно і сталося. Здобувши в першому таймі аж три м'ячі, матч було зроблено. За підсумком двох зустрічей — 6:0, і в груповий турнір Кубка УЕФА проходять римляни.

Але за "Металург" Д прикро, навіть не стільки прикро, скільки соромно. Навіщо тоді, запитується, так "битися" в чемпіонаті Украї-

НАЙКРАЩИЙ СТАРТ «ДИНАМО»

ність Лаштувки, — воротаря "Шахтаря", то рахунок міг би бути зовсім іншим.

Зараз можна сказати одне: "Шахтар" на даний момент не може грати на рівних із "Барселоною", як би ми того не хотіли. Напередодні гри Мирча Луческу багато говорив про гру в атакуєчий футбол проти каталонців. Проте говорити можна багато, а от як діятиме ця формула на ділі — це вже інша справа.

Те, що рахунок у цій зустрічі було відкрито вже на 15-й хвилині, думаю, не дивина. Каталонці контролювали перебіг подій на полі, і за чверть години зуміли втілити перевагу у забитий м'яч. Деку з кута штрафного майданчика пробив низом, і м'яч, зачепивши ногу Раца, влетів у дальній кут воріт. Пропустивши, "помаранчеві" не схаменулися й не побігли щосили шукати щастя поблизу воріт суперника. Якось просто сприйнявся цей гол іменитого каталонського клубу.

У другому таймі господарі про-

Шевченко. Тож після другого туру донецьчани, зазнавши поспіль дві поразки, перебувають на останній сходинці в групі "F". Наступні матчі відбудуться 20 жовтня: "Мілан"—"Барселона", "Шахтар"—"Селтик".

Решта результатів:

Група "A": "Олімпіакос"—"Ліверпуль" — 1:0, "Монако"—"Депортівно" — 2:0. **Група "C":** "Байєр"—"Аякс" — 4:0, "Ювентус"—"Маккабі" Х — 1:0. **Група "D":** "Спарта"—"Ліон" — 1:2, "Манчестер Юнайтед"—"Фенербахче" — 6:2. **Група "E":** "Русенборг"—"Арсенал" — 1:1, ПСВ—"Панатінаїкос" — 1:0. **Група "G":** "Вердер"—"Валенсія" — 2:1, "Андерлехт"—"Інтер" — 1:3. **Група "H":** "Челсі"—"Порту" — 3:1, ЦСКА—"ПСЖ" — 2:0.

КУБОК УЕФА

ЗАВДАННЯ ВИКОНАНО

"Дніпро" (Дніпропетровськ, Україна) — "Маккабі" (Хайфа, Ізраїль) — 2:0 (перший матч — 0:1)

Ще два українські клуби представляли Україну в розіграші Кубка

ПАРАОЛІМПІАДА

ЗБІРНА УКРАЇНИ В АФІНАХ ВИБОРОЛА 55 НАГОРОД

Збірна України на Параолімпіаді в Афінах завоювала 55 медалей, 24 із яких — золоті, 12 срібних та 19 бронзових. Найбільше медалей українці вибороли в плаванні та легкій атлетіці. У загальнокомандному заліку українці фінішували на шостому місці, поступившись Китаю (63—46—32), Великобританії (35—30—29), Канаді (28—19—25), США (27—22—39) та Австралії (26—38—36). Додому збірна України повернулася у четвер 30 вересня.

● Сторінку підготував

БОКС

Ми очікували від Кличка-молодшого швидкого вирішення своєї справи. Прийшов, побачив, переміг. Але треба розуміти, що після останніх поразок легких боїв у Володимира не буде. Це пов'язано з тим, що Володимиру потрібно повірити в себе, а також із тим, що ставлення суперників до нього вже трохи інше, ніж колись.

Обидва суперники розпочали бій із так званої розвідки, однак у перших трьох раундах варто віддати належне Володимиру, який переважав свого суперника. На початку четвертого раунду Володимир починає атаку правим прямим і Даваррул устигає його випередити, наносячи удар правою. Володимир втрачає рівновагу й

КЛИЧКО-МОЛОДШИЙ ПЕРЕМАГАЄ, АЛЕ ЯК?

опиняється на помості рингу, але швидко піднімається на ноги. За дві секунди до закінчення п'ятого раунду Кличко йде в атаку з лівим боковим, а Даваррул рухається йому назустріч головою вперед, при цьому розсікаючи на чолі Володимира шкіру.

Офіційний медичний представник на цьому вечорі боксу Маргарет Гудмен, оглянувши рану Володимира, відразу рекомендувала рефері Джею Нейді зупинити двобій, що він і зробив.

Тому, відповідно до правил проведення бою, якщо зіткнення

головами відбулося після четвертого раунду, то переможець визначається відповідно до підрахунку пунктів на момент зупинки бою.

Після шестихвилинного очікування судді виставили такі оцінки: Джеррі Рот і Чак Джампа — 49—46 для Володимира Кличка. Даг Такер — 48—47 для Даваррула Вільямсона. Володимир, незважаючи на те, що таке закінчення двообою трохи засмутило його, все ж був радий перемозі, чого не скажеш про Даваррула Вільямсона.

"Результат двообою вважаю позитивним. Без сумніву, чиста пере-

мога, на яку так чекали любителі боксу, звичайно ж, була б куди переважнішою, але сталося те, що сталося. У боксі подібна ситуація зустрічається досить часто. Однак, незважаючи на отриману рану, я міг продовжувати двобій. Для того, щоб закінчити бій, мені потрібен був один або два раунди. Думаю, що Даваррул не зміг би витримати моїх ударів, яких він пропустив досить багато", — заявив Володимир.

СЛОВО Просвіти

Засновник: Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.

Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Головний редактор Любова Голота.
Шеф-редактор Павло Мовчан.
Редакторія: Л. Голота, Я. Гоян, П. Мовчан, А. Погрібний, О. Пономарів, І. Юшук.
Комп'ютерна верстка: Ірина Шевчук.

Адреса редакції: вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001.
Тел./факс 228-01-30. E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovo.prosvita.com.ua
Передплатний індекс 30617.
Видруковано з готових фотоформ на комбінаті

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлинки не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

Кожен народ має своїх світочів духу і правдиві національні святині, довкола яких формується все його культурне і суспільно-політичне життя.

Для мільйонів українців такими наріжними каменями народної дійсності вже третє століття поспіль є Тарас Шевченко і Чернеча Гора в Каневі — місті, де поет мріяв віднайти вічний спокій “*На Україні милій...*” Але так склалася Кобзарева доля, що лише після смерті рідна земля прийняла у своє лоно українського апостола свободи і гуманізму, пророка національного відродження, геніального поета і художника. Ця небуденна подія стала знаменною в історії нашого народу на його тисячолітньому шляху розвитку і самовдосконалення.

Відразу ж перейменована канівцями на Тарасову, осяяна вселюдською Шевченковою любов’ю, ця вершина постала як один із головних національних центрів єднання українців і наших прихильників довкола ідеї творення Української Соборної Держави, в якій має бути “...своя й правда, і сила, і воля”.

Як місце всенародної прощі Тарасова Гора покликала до себе кожного, хто не цурався українського коріння, хто прагнув повернути Вітчизні славу “*прадіє великих*”, допомогти своєму народові гідно віднайти себе у світовій родині вільних держав.

Тисячі й тисячі українських патріотів, представники творчої еліти інших народів вважали за честь для себе пошанувати національного генія сходженням на її вершину: Павло Чубинський, Леся Українка, Михайло Коцюбинський, Марко Вовчок, Микола Лисенко, Олена Пчілка, фундатори “Братерства Тарасівців”, Іван Нечуй-Левицький, Ольга Кобилянська, Володимир Винниченко, Павло Тичина, Іван Бунін, Микола Лесков, Райнер-Марія Рільке, Шолом-Алейхем, Євген Вахтангов, Микола Реріх, Михайло Чехов...

Часто — у дні Шевченківських ювілеїв чи просто за покликом серця — йшли на прощу до Канева соборно — всім товариством: “Стара Громада”, хор Миколи Лисенка, Київський “Український клуб”, Українські січові стрільці...

Навіть в умовах імперської сваволі та утисків національного життя українська громада творила величний меморіал поетові-пророку.

З ініціативи Київської “Старої Громади”, на зібрані нею народні кошти та в умовах шаленого протистояння з боку офіційної влади, влітку 1884 року вершину Шевченкової усипальниці увінчав монументальний чавунний хрест-пам’ятник, відлитий у Києві за проектом академіка В. Сичугова. А не подалік від могили постала хата-сторожка з опочивальнею для відвідувачів меморіалу, яка під іменем “Тарасової світлиці” увійшла в історію першим народним музеєм Кобзаря.

Величний білий хрест-символ прикрашав Шевченкову усипальню майже чотири десятиліття та був незмінним орієнтиром у бурхливому морі українського громадсько-політичного й культурного життя. Він на довгі десятиліття став знаковим атрибутом численних мистецьких шедеврів, створених відомими вітчизняними та зарубіжними художниками чи навіть аматорами, зачарованими небаженої краси краєвидами Тарасової гори. Це вони — прочани Шевченкової усипальні — В’ячеслав Розвадовський, Опанас Сластюн, Микола Бурачек, Іван Труш, Никанор Оनाцький, Володимир Налінч, Федір Стравінський, Охрім Судомора, Фотій Красицький, Іван Іжакевич, Федір Коновалок, Петро Холодний, Євген Лансере на своїх полотнах і малюнках донесли до нас велич і красу всенародної святині.

Малюнок, фотографію чи репродукцію поштової листівки із зображенням пам’ятника-хреста часто завершували свою оповідь про Шевченкове життя редактори та упорядники численних видань його творів кінця XIX — середини XX ст.

Окремі з цих добродіїв — К. Гамалія, В. Науменко, В. Королів-Старий не лише безпосередньо займалися виданням творів Тараса Шевченка, але були також хранителями його меморіалу в Каневі.

Із падінням Російської імперії постала реальна можливість українцям нарешті взяти всенародну святиню під опіку молодого української держави. Вперше таку спробу напрувесні 1918 року зробив один із лідерів УНР Симон Петлюра, а слідом за цим — 10 червня того ж року, Рада Міністрів Української Держави визнала могилу Тараса Шевченка національною власністю.

Однак із поразкою національно-патріотичних сил у державних змаганнях і в охопленій полум’ям громадянської війни Україні офіційним керманічам було не до Шевченка, а нова класово зорієнтована влада лише і спромоглася на те, щоб руками одурманеної більшовицькою ідеологією канівської комнезамівської молоді скинути 1 травня 1923 року з Шевченкової могили величний хрест.

І це тільки один із багатьох трагічних епізодів з історії Гори, які красномовно свідчать, що від того пам’ятного дня — 22 травня 1861 року, — коли українці виконали останню волю свого духовного батька і повернули його до рідного краю, через Шевченкову могилу незмінно пролягала лінія боротьби за Україну. Так було всі ці 143 роки і так, очевидно, буде вічно...

За наполегливістю національно-свідомої української інтелігенції, яка і в нових умовах прагнула зреалізувати хоча б окремі ідеї революціонерів-державників, заповідник як офіційну державну інституцію остаточно створено у серпні 1925 року постановою РНК УСРР “Про оголошення території могили Т. Г. Шевченка державним заповідником” — із метою охорони меморіалу та поширення знань про поета.

Ігор ЛІХОВИЙ: СВІТЛО З ТАРАСОВОЇ ГОРИ

Відтоді минуло майже вісім десятиліть. Нині біля Шевченкової могили діє відомий у світі культурно-освітній, науково-дослідний і туристичний центр, працівники якого вивчають і популяризують надбання української національної і світової історико-культурної спадщини, творчість українського генія, історію Тарасової (Чернечої) Гори, а також забезпечують на його території охорону пам’яток культури від найдавніших часів до сьогодення, оберігають унікальний природно-ландшафтний комплекс Канівського Подніпров’я від технократичних руйнацій і шкідливих адміністративних втручань.

Шевченківський національний заповідник у Каневі став первістком у родині історико-культурних заповідників України і першим був удостоєний статусу національного ще 21 листопада 1989 року постановою Ради Міністрів УРСР № 287 “Про створення Шевченківського національного заповідника в м. Каневі”. Згодом цей статус підтвердив Президент України своїм Указом від 11 жовтня 1994 року.

Сучасного, усім нам знайомого ще із шкільної читанки, образу Шев-

ченківський меморіал набув улітку 1939 року, коли на могилі Кобзаря було встановлено величний бронзовий пам’ятник роботи скульптора М. Манізера та архітектора Є. Левінсона, а окрасою Тарасової Гори став споруджений за проектом В. Кричевського і П. Костирка літературно-меморіальний музей — шедевр національної архітектури першої половини XX ст., що згодом дало можливість віднести будинок до пам’яток національного значення.

Вимріяний упродовж років авторами проекту музей мав увібрати в себе кращі досягнення українського національного будівництва в його модерних рисах, характерних для початку XX ст. Та, на жаль, на перешкоді реалізації планів в усій їх повноті постав усе той же ганебний мур українофобії і рабської запобігливості перед сталінськими керманічами, імперським уподобанням яких відповідав лише стиль ампір у поєднанні з безликим конструктивізмом.

Музейний ансамбль Тарасової Гори органічно доповнили побудовані у 1972—1977 роках неповторний за своїм архітектурним вирішенням гранітний комплекс сходження на вершину й відтворений 1993 року за всенародні кошти, зібрані Українським товариством охорони пам’яток історії і культури, музей “Тарасова світлиця”.

Нині музейна колекція Заповідника об’єднує понад 25 тис. унікальних пам’яток. Її окрасою є меморіальні речі та офорти Тараса Шевченка, рідкісні видання його книг, високохудожні твори українських і зарубіжних митців, шедеври народної художньої творчості, цінні архівні документи, фото й кіноматеріали, аудіо та відеозаписи виступів знаних бандуристів і кобзарів.

При Заповіднику діють виставкова галерея та наукова бібліотека, фонди якої сформовані із тематичної книгозбірні з 25 тис. томів та численних вітчизняних і зарубіжних періодичних видань.

Незмінний успіх у відвідувачів Шевченківського меморіалу викликають виступи народних кобзарів,

відомих вітчизняних і зарубіжних хорових колективів та оркестрів, літературно-мистецькі свята, художні виставки, творчі зустрічі з лауреатами Національної премії ім. Тараса Шевченка.

Усе це сприяє тому, що музеї і мистецькі виставки Шевченківського національного заповідника щороку відвідують понад сто тисяч туристів з усіх регіонів України та десятків зарубіжних країн. На Тарасовій Горі вони відкривають для себе чарівний дивосвіт української культури, одним із визначних творців якої був і залишається поетичний і художній геній Тараса Шевченка. Це дає нам право стверджувати, що на початку XXI століття Шевченківський меморіал у Каневі діє і розвивається як унікальний культурно-освітній та науковий комплекс загальнонаціонального значення з елементами сакрального явища — своєрідний духовний центр нової України.

Коли кажемо, що книги, як і люди, кожна має свою долю, то, здебільшого, навіть не можемо собі уявити, яка драматична минувшина в конкретного тому збірника старовинної поезії, філософського трактату чи популярної художньої повісті.

Ця книга-каталог нещодавно вийшла в світ у видавництві “Криниця” (Київ). Пропонуємо вашій увазі статтю автора проекту видання, шевченкознавця Ігоря Ліхового

Історію ж побутування музейного предмета зберігачі пам’яток називають *легендою* і завжди, з нетерпінням та особливою професійною зацікавленістю, прагнуть пізнати минуле кожного експоната — середньовічної ікони, прадавньої карти чи самобутньої народної скульптури.

Особливе місце в сучасних музеях відведено книгам, з яких цілі покоління людей черпають життєву мудрість на довгих і завжди тернистих шляхах пошуків істини.

За тисячі літ, що минули з часу виникнення писемності, книги стали невід’ємною складовою людського життя і джерелом культурного розвитку. Окремим із них судилися докорінно змінити світ, ґрунтовно вплинути на розвиток народів і цивілізацій. Такою доленосною для української нації стала збірка поезій “Кобзар” — чи не єдина у світовій літературі книга із перемінним змістом та незмінно високою і цілісною сутністю.

Будь-який музейний каталог творів Тараса Шевченка мав би починатися виданням під назвою “**Кобзарь**

Т. Шевченка” — тією, без перебільшення, — “*книгою книг*”, “*Біблією українського народу*”, яка вперше побачила світ весною 1840 року в столиці Російської імперії — Санкт-Петербурзі, в друкарні Є. Фішера, та істотно змінила ставлення українців до себе, а чужинців — до України. Невеличка за форматом — у 1/12 аркуша — та за об’ємом — усього з восьми поезій і тиражем майже в 1000 примірників, ця книга мала досить великий успіх та блискавично розійшлася поміж людьми і, несподівано для всіх, стала раритетом.

У Санкт-Петербурзі “**Кобзарь Т. Шевченка**” можна було придбати в книгарів В. Полякова та П. Заїки, про що свідчать оголошення в газеті “Северная пчела” від 4 травня 1840 року: “*В книжных лавках В. П. Полякова, на Невском проспекте, на углу Михайловской улицы, в доме графини Строгановой и в Гостином дворе, на Суконной линии, № 17, поступили в продажу: ...Кобзарь Т. Г. Шевченка, СПб, 1840 г. 1 руб. серебра*”.

Збірка поезій відразу стала бібліографічною рідкістю і невдовзі жодного її примірника не було навіть у автора, як це видно із листа Тараса Григоровича до харківського учите-

ля П. М. Корольова від 22 травня 1842 року: “*Прийми, не гніваючись, “Гайдамаки”, а на “Кобзаря” вибач. Нема ні одного. Як надрукую вдруге, то вишло не один екз[емпляр]*”.

Та, на жаль, у світі зберглося лише кілька примірників цього унікального видання, дню з’яви якого відведено особливе місце в історії української нації за всю її тисячолітню історію. До цього призвели численні переслідування **ЕКОЛОГІЯ**

творів в умовах Російської Імперії. Трагічно започатковані слідчою справою Кирило-Мефодіївського товариства 1847 року, підсилені Валувеським таємним циркуляром 1863 року та Емським указом 1876 року, вони знайшли свій розвиток у денікінських та більшовицьких розстрілах власників книг українською мовою чи портретів Шевченка в роки громадянської війни. І все це відбувалося під закликм непримиренної боротьби із так званими “малоросійським сепаратизмом” чи “українським буржуазним націоналізмом”, жертвами яких стали тисячі й тисячі кращих синів і доньок України.

Архіви донесли до нас численні свідчення розмаху, з яким поліційна машина Імперії взялася за вилучення і заборону творів Т. Шевченка у зв’язку з його участю у Кирило-Мефодіївському товаристві. Ще Тарас Григорович знаходиться під слідством, а вже міністр внутрішніх справ Л. Перовський листовно звертається до міністра народної освіти С. Уварова про вжиття заходів щодо заборони й вилучення із продажу “Кобзаря”, а також творів П. Куліша й М. Костомарова. І в розпорядженні від 14 червня 1847 року, під грифом “*таємно*”, генерал-губернатор Д. Бібіков, у відповідності із “*височайшим повелінням*”, зобов’язує Київський навчальний округ “встановити детальне спостереження” в округах та в університеті Св. Володимира “*чи була не залишилося ні в кого в обігу поезій Шевченка, рукопису “Закона Божого” ...та інших обурливих творів...*”.

Через кілька днів, 19 червня, знову Л. Перовський і знову “у відповідності із височайшим повелінням” імператора Миколи I насилає розпорядження Київському цивільному губернатору І. Фундуклею про заборону та вилучення із продажу смертельно небезпечної для підвладних імперії книги. Подібні накази з департаменту поліції міністерства внутрішніх справ, міністерства народної освіти були розіслані на адреси Петербурзького, Московського, Білоруського, Дерптського, Київського та Одеського навчальних округів, а через канцелярії Київського та Полтавського губернаторів — до Канева, Кременчука, Ромен, Лубен та інших міст. У свою чергу, 10 липня, губернатор І. Фундуклей видає розпорядження підпорядкованим йому земським повітовим ісправникам та городничим про розшук і вилучення Шевченкових творів. Таких самих утисків зазнали й інші Шевченкові видання того часу — “Чигиринський Кобзарь і Гайдамаки”, поеми “Гамалія”, “Тризна” та альбом “Живописная Украина”, які побачили світ у Петербурзі 1844 року.

І вже 30 серпня Канівський городничий Францишкевич-Яновський вірнопіддано рапортує губернатору, що “*в Каневі книготорговці відсутні і “творів надрукованих: Шевченка “Кобзарь”, Куліша “Повість про український народ”, “Україна” і “Михайло Чернишенко”, Костомарова “Українські балади” і “Гілка” — ні в кого немає*”.

Такі неронівські методи з вилучення Шевченкових творів призвели до того, що першого видання “Кобзаря” не може подати у своїй експозиції навіть головна Шевченківська скарбниця України — Національний музей Тараса Шевченка в Києві. Відсутнє воно і в музейних збірках Шевченківського національного заповідника в Каневі та Державного заповідника “Батьківщина Тараса Шевченка” у с. Шевченкове, що на Звенигородщині.

ПОГЛЯД

Колишнє, сказане Ліною Костенко, на жаль, справджується знову:

*Ще не було епохи для поетів,
але були поети для епох.*

Своїх поетів потребує і нинішня доба. Твори Ліни Костенко входять у цю добу як самостійний, унезалежнений від випадкових повівів дня естетико-культурний масив. Біля нього здрібніння нових талантів видається по-особливому підкресленим і маловтішним, тим більше, що культивується цей наступ мистецької “атомарності”, як засилля інфузорій у літеплі болота, — не заради життя, а лише для того, щоб мати його найпримітивніші ознаки, знаходити підтвердження, що хоч і таке, але воно, це життя, існує. Занурені в каламуті свого маргінального “я”, легіони сучасних новобранців поезії туманіють і хитаються блідими видами над бляклою водою, сповнені хаотичних порухів думки та почуття, настільки індивідуалізованих, “приватних”, що подеколи й психіатрові в них важко розібратися.

*Приватний атом — істина розщеплена.
У ці ліси, в це небо голубе,
за два ікси історії зачеплена,
на сто віків розмотує себе.*

“Ікси історії” — один із наймісткіших циклів у Ліни Костенко, в ньому вона справді розмотує сувої душі своєї ліричної героїні на цілі тисячоліття, художньо поміщаючи її мовби в метафізичне поле, яке мало дотикається до сучасності. Та одним із потужних імпульсів до написання цих творів, звісно ж, була й енергія сучасних поетеси драматичних колізій буття народу, життя людини в такому часопросторі, який творча воля поетеси розширює до безмежжя, до вселенських видкоколів.

У “Древлянському триптиху” Ліна Костенко на високих регістрах художньої виразності подає картини древлянських лісів, ті події та характери, що випливають із нашої історичної пам’яті, насотані медами любові та гірким димом пожеж, подібних до тієї, що вчинила древлянам княгиня Ольга на помсту за вбитого ними її чоловіка, князя Ігоря. Право сили, яке владає людьми в Давній Русі, заводить її племена в глухий кут історичного розвитку. Тому вже Ольга, однією з перших охрестившись у Візантії, розуміє, що потрібна інша суспільна мораль, інші етико-релігійні ідеали. Однак вона ще чинить за давньобіблійною настановою — око за око, зуб за зуб. Через це й “горіли ж древляни, аж гуготіло!”:

*Але що ж воно винне,
оте древлянське немовляточко,
що згоріло в лозовій колісці?
І ота бабуня — рятуютьочки! —
що за димом у двері не втратила?
І ота дівочка, що горіла на ній сорочка,
а вона бігла, а сорочка ще більше горіла,
а вони її повалили, князів месники,
та й заходились засити...*

У роки, коли був написаний цей триптих, розправа древлян над Ігорем і розправа Ольги над древлянами трактувалися як народне повстання проти гнобителів і його придушення київською знаттю, тобто — із класових позицій. У Ліни Костенко немає і малого ухилу в таке висвітлення древлянських подій, вона веде оповідь у рішучі загальнолюдських християнських цінностей, і останнім акцентом у триптиху стає лише зовні віддалений від описаної трагедії її “результат”: княжич, Ольжин син, уподобав Малушу, дочку древлянського князя Мала, взяту Ольгою собі за рабину, і від Малуші народжується Володимир — майбутній христитель Київської Русі.

Місткою є заклучна строфа триптиха — в ній прочитуються і підтекстові, й надтекстові змісти, а при тому вона інтонаційно, описово має досить непретензійний вигляд, ніби відсторонено-констатуючою, а не вибухово спресованою в своїй асоціативності:

*А чого я все це згадала?
Не Батия чомусь, не Баторія.
Шелестіли дуби, і смарагдова тиша була.
У древлянському лісі на пні сиділа Історія.
А я шукала опеньки, на неї там набрела.*

Гармонійне сполучення зовнішньої та внутрішньої дії твору, його послідовне розгортання від зав’язки до кульмінації і розв’язки, вивірена акцентованість у зображувальному ряді, опуклість ліричних почуттів, які межують з епічними, що робить триптих маленькою поемою, — усе в цьому творі підпорядковується меті граничної художньої виразності, втіленню ідеї про постійну загроженість слов’янського, українського світу, передовсім, внутрішніми чварами та кон-

фліктами, з яких, утім, цей світ, як фенікс із попелу, відроджується для нового життя, для історичного поступу, непоказного й непоквапливого, але внутрішньо, в своїх характерологічних основах несхитного, гордого, самодостатнього.

У контексті сучасного постмодерну подібне інтерпретувалося б, мабуть, як тривіальність, не природна, не властива сьогоднішній усвідчуженій людині пафосність. Але вийми із поточного літературного процесу твори художньо-змістового закрою, який дає по-громадянському орієнтована, суспільно значуща література нонконформізму, що її виразно представляє Ліна Костенко, — і постмодерн зримо покаже свою зміленість, свої силивано нав’язувані читацькій свідомості перспективи.

Слово, сказане з нерва, з першорідної, а не вторинної стихії світовідчування, яром’язе, не ремінісцентне, не контаміноване, зараз відсовується вбік, із верстової дороги літератури. Література шезає, її поступово заступає професорсько-доцентська літера-

СЕРЕД ІКСІВ ІСТОРІЇ

В українській літературі 60-х років яскраво відбилися риси національного менталітету, характер народу, що ніби наново пізнавав себе. Гідність, волелюбність, жага справедливості, планетарність переживань і думання, космізм духовних поривань — усе це особливо енергійно й виразно передавали у своїх творах молоді шістдесятники, чутливі до змін як у власному суспільстві, так і в загальному психологічному кліматі людства. Зараз, на новому історичному витку, здавалося б, можна було чекати теж чогось подібного. Є зміни, є молодь, але вона якась “не молода” і ставиться до всього по-іншому, ніж було у шістдесятників на початку їхніх творчих біографій. А причина очевидна: багато що в світі змінилось, однак не на духовних рівнях, і насаги від того не побільшало.

турщина, що складається із прихованих цитат та вигадливого, часто дуже випадкового їх тлумачення. Причому тлумачення пісною, знауковленою, вчаділою від самозакоханості й не розуміючою своєї “целофанності”, “секондхендності” мовою. Який-небудь молодий критичний жевжик, наприклад, із виключною аббревіатурою свого назвиська ІБТ та з сережкою у вусі, ладен буде паплюжити все довершене, художньо цілісне, обіперте на традицію тільки за те, що воно таким є. Зате власні та їм подібні чужі творива, в яких ні грана художньої обов’язковості, рельєфності, глибини, вважатиме за взірці красного письменства, зводячи його до лихоманкового, миготливого відбиття на папері виразок душі.

Постмодерн у теперішньому вітчизняному розумінні — це копірвання в самій собі особи, звироднілої під тиском розрідженої духовно-культурної та суспільної атмосфери. Він кладе табу на величчя та героїчні теми, події, постаті. Шевченко та Сковорода, Чигирин і Січ, Христос і Прометей — це для “постмодернізованих” літераторів щось найвніше, варте якщо не глузів, то оминання, уникання як несмаку. Літературні нарциси, зачутовані своїм незугарним творчим обличчям, неспроможні широ й натхненно подивуватися пробіти у скелястій горі криниці, що напувала козаків під час облоги в їх столиці Чигирині, нездатні до такої потужної відкритості й водночас підтекстовості вірша, до точних, мов камінь до каменя приладнаних, і пронизливих слів у рядках:

*Як ви пробили цей суцільний камінь?
Як добулись до того джерела?
Ломами? Кайлом? Голими руками?
Чи вам сама земля допомогла?*

*Навчи мене, навчи, о Чигирине!
Колодязь твій глибокий, не змілів.
Усе святе, усе неповториме,
Усе чекає невимовних слів...*

Зночіння духу, морок, що опосідає свідомість сучасника, не терплять при собі світочів-митців, здатних показувати справжній стан речей, вияскравлювати призначення

людини в світі, в своєму народі. Коли хтось хоче знищити народ, то відбирає його мову — це визнана істина. А от коли хтось хоче на свій копил переробити народ, то накидає йому спотворену мову, вводить моду на неживе, схиблене на чужоземстві слово, підтримує сурогатну, злукавлену творчість.

У вірші “Княжа гора”, присвяченому пам’яті Т. Г. Шевченка, Ліна Костенко з надзвичайною силою передає стан поета, гнаного з отчого краю, поета, чия правда витісняється пануючою докруг кривдою, в заслання, у смерть:

*А вже за плечима хтось
приставу пише цидулку.
Крізь решето сіють піщаний берег стрижі.
Земля ж моя рідна!
Нема на тобі притулку.
Поети твої — і ті вже тобі чужі!*

Постмодерніст із його грайливістю та іронією дистанційований на ледь не космополітичні відстані навіть щодо такого поняття, як “рідна земля”, і його геростратним віршуванням, антиприродно зарядженим негативом,

АВТОГРАФ

БІЛЬ ЄДИНОЇ ЗБРОЇ

*Слово, моя ти єдина зброе,
Ми не повинні загинути обоє.
Леся Українка*

Півні кричать
у мегафони мальв —
аж деренчить
полив’яний світанок...
Мій рідний краю,
зроду ти не мав
нейтральних барв,
тих прісних пуританок.

Червоне й чорне кредо рукава.
Пшеничний принцип
сонячного степу.
Такі густі смарагдові слова
жили в тобі і вибухали з тебе.
Слова росли із ґрунту, мов жита.
Добірним зёрном
колосилась мова.
Вона як хліб. Вона мені свята.
І кров’ю предків тяжко пурпурова.

А хтось по ній прокопував рови.
Топтав, ганьбив
нам поле найдорожче.
І сниться сон: пасуться корови —
сім тучних, але більше тощих.

Скубуть озиме, нищать ярину,
ще й гидять, гудять,
ратіцями крешуть.
Трагічна мово!
Вже тобі труну
не тільки вороги,
а й діти власні тешуть.

Безсмертна мово!
Ти смієшся гірко.
Ти ж в тій труні
й не вмістишся, до речі.
Вони ж дурні,
вони ж знімали мірку
з твоїх принижень —
не з твоєї величі!

Твій дух не став
приниженим і плюсклим,
хоч слала доля чорні килими —
то од Вілюйська до Холуйська,
то з Києва до Колими.

З усіх трибун —
аж дим над демагогом.
Усі беруть в основу лєнінізм.
Адже ніхто так
не клянеться богом,
як сам диявол —
той же шовінізм.

Як ти зжилася з тугою чайною!
Як часто лицемірив твій Парнас!..
Шматок землі,
Ти звелася Україною.
Ти був до нас.
Ти будеш після нас.

Мій предковичний,
мій умитий росами,
космічний,
вічний,
зоряний, барвінковий...
Коли ти навіть звався —
Малоросія,
твоя поетеса була Українкою!

● **Олексій КОВАЛЕВСЬКИЙ,**
м. Харків

● **Ліна КОСТЕНКО**

Осінь Голція

Старовинний храм у Кошиці

Учасники 10-ого Міжнародного пленеру в Словаччині

ОСІННІ КРОКУСИ З ГОЛЦІЇ

Уранці в словацькому містечку Прешові я купую фарби й невелику палітру. Пензлі теж уміщуються в мій рюкзачок, і я переживаю хвилини незвіданої досі радості, ніби ціннішого дарунка долі ще не траплялося в моїм бутті. Картини пишуться, як і вірші: нюанси відтінків, підтекст — важливіші, ніж основний мотив. Враження від твору тим витонченіше, чим більше художник затамував подих і стишував власні пристрасті, наповнюючи ними полотно. На пленерах я, зазвичай, писала вірші й робила нотатки для майбутньої статті про митців. А тепер малювати, вперше відкривши коробку з пастилками темпер. Чим це осяяло душу, яким романтичним магнетизмом дихає космос словацьких гір, що я, відклавши перо, теж звернулася до пензлів?

Десятий Міжнародний пленер у Дубовиці знову зібрав живописців із різних країн до підніжжя чарівної Голції в довгій низці карпатських верхів'їв, які тягнуться аж до Татр. Тутешні пасторальні картини — ніби не з нашого часу: на схилах гір — отари овець або розсипані коричневою квасолькою корови, які сколихують глибочену тишу дзеленчанням дзвіночків. Надвечір із гушавини модрин і ялиць виходять олені, в близьких лісах своїм вільним життям узгоджують ієрархію в природі вовчі зграї, лисиці, ведмеді й дрібніша звірина: полохливі темно-коричневі білочки, зайці в хащах трав над гірською річкою. Насправді це — не заповідник. Така природа словацьких Карпат, дивовижні панорами яких відтворюють на своїх полотнах майстри. Автор цього проекту — відомий

український художник Борис Михайлович Федоренко — знайшов у Словаччині підтримку в колеги Йозефа Цеперка. Із часу заснування фонду "Арт-Європа" майже 200 майстрів із України, Словаччини, Італії, Німеччини, Польщі побували в Дубовиці. Такі пленери не тільки творчо окрилюють художників, даруючи можливість писати "на вільному повітрі" мінливі гірські краєвиди, а й сприяють обміну думками, спілкуванню між різними країнами. На цьогорічному пленері в Словаччині побували двадцять художників з України, а також із Італії, Словаччини, Польщі. Місцеві пейзажі дещо нагадують українські Карпати, але з лагіднішим, перламутровим освітленням, буянням природи, для якої літо продовжилось у вересень, і на одній гілці з досягнутими ягодами шипшини знову розкриваються ніжні рожеві квіти. Навіть італійські художники, яким не бракує розкішної флори у рідній вітчизні, захоплені враженнями цього пленеру. Ланфранко Фіноччіолі назвав сенсаційною надзвичайно емоційну атмосферу акції. Йому імпонує в цій місцевості стихійний плин часу, як у пору доброї старої Європи, на противагу сучасному прагматизму, похалпивою служінню ідолу монети. Фаусто д'Ораціо сприйняв пленер як поезію сюрпризу — милувався краєвидами, відкривав для себе творчу стилістику митців інших країн. Італійські живописці, завдяки фонду "Арт-Європа", представили недавно своє мистецтво в Україні. Джузеппе Пакаміччо називає її другою домівкою, бо проникся не тільки настроєм українських пейзажів, а й драмою чорнобильської трагедії.

Його картини, написані в Україні, вже експонувалися на трьох виставках.

У контексті ж цьогорічного пленеру в Словаччині особливо символічним є персонаж багатьох полотен художника Джанкарло Валентіні — мандрівний митець, а чи пророк, який просте по світу й розповідає свою історію. Він переймається всіма проблемами цього світу, та сенс буття мандрівного філософа — іти й казати. Власне, як і кожної творчої особистості — висловити власне бачення реального світу, а вже духовна амплітуда автора увиразнює, а то й вищує мистецтвом суть баченого. Тож і пейзажі київських митців — не фотовідображення Голції, а багаторакурсне, емоційно пережите й виписане на полотні відчуття цього краю. Віртуозний живописний стиль Бориса Федоренка передає настрій ажурних верхів'їв, хвойного мережива лісів, вогу, туманну тишу хмар над сінокосом, магію синіх гір. Вишуканим лаконізмом зачаровують картини одного з кращих українських графіків Георгія Філатова. Романтична піднесеність його акварелей уже оцінена

словацькими шанувальниками. Художник із перших років організації пленерів "Арт-Європи" малює ці місцини, й на завершальну виставку знавці приходять саме "на Філатова".

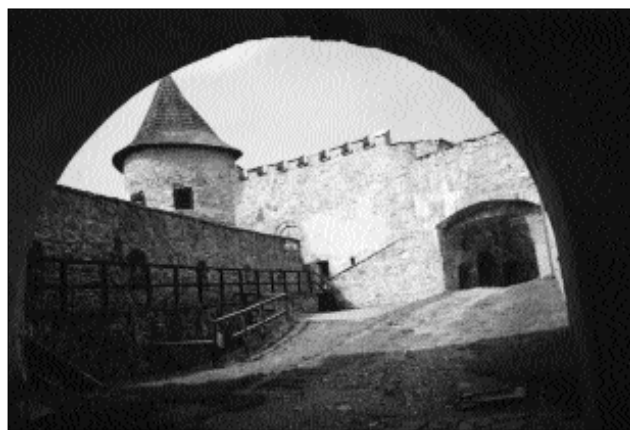
Тетяна і Сергій Колечки в найтонших відтінках передають смарагдове вбрання словацьких Карпат, і домінують кожного полотна стає старовинний замок на гірській височині — як палац-фортеця Стара Любовня, де побували на екскурсії учасники пленеру. Його мурі зводилися в XIV столітті й викликають повагу не тільки до зодчих, а й до тих наступних поколінь, які зуміли зберегти цілісний архітектурний ансамбль та інтер'єр замку: від старовинної зброї, лицарських обладунків — до дитячого візка й унікального велосипеда на височенних колесах. У пониззі гори, де височить фортеця, розташувалася Музей під відкритим небом, який нагадує наш у Пирогові. Яскрава етнографія старовинних будинків не вимагає навіть великої фантазії, щоб уявити нехитре буття місцевого люду: від колиски до весільного дерева на столі. Образ чарівної панни з вишивки на по-

лотні замережаний ще й рядочком народної пісні про пастушку. Львівська художниця Марія Янко з подивом розповідала, що словаки співають, як власні, — лемківські пісні "Кед" ми прийшла карта та й нарокова...", "Не мелем, не мелем" та інші. Родина Марії колись пережила драму депортації лемків із рідних земель, і ця тема теж живе в мистецтві художниці. Написаний нею портрет юної лемки з квітами так сподобався словацькому священнику, що він придбав його просто з виставки.

м'який колорит рідних ландшафтів із особливим настроєм пишуть словацькі майстри Йозеф Цеперко й Мирослав Бухер. І тим цікавіше було розглядати з ними у спільній експозиції імпульсивну експресію полотно киянки Оксани Одайник, вибагливого колориста Віктора Козика, шляхетну романтику картин Лариси Міщенко. І хоч малюють ці виднокраї вже десять років (місцевий пастух повідав свої враження: "На тій горі еден, а на іншій — ще єдна малює..."), та тут природа тонкої, зво-

*немає стежки,
вище — тільки слід
гірських оленів. В тім
краю чужиннім
ще квітне літо,
шелестить
сатином
і мружиться
засліплено в зеніт.
З тасмних текстів
виписи дотемна
весь фіолет
на силуєти гір.
Слова, що глухо
мовлені для мене
у тінях присмерку,
мов полохкі олені,
летять, летять
і досі навздогін.*

Валентина
ДАВИДЕНКО,
Київ—Дубовиця

Палац-фортеця "Стара Любовня"

Київський художник Георгій Філатов

Музей під відкритим небом

Українські жінки вражали не тільки відвагою та хоробрістю. Павло Алеппський (із міста Алеппо в Сирії), що зі своїм батьком, антіохійським патріархом Макаром III подорожував по Україні в 1654 й 1656 роках, зазначав, що українські жінки вміють читати та знають богослужби й церковний спів. Про киянок Алеппський пише, що «вони гарно вдягнені, зайняті своїми справами, ніхто не кидає на них нахабним оком. Дочки київських вельмож носять на головах кружальця з гарного оксамиту, гаптовані золотом, прикрашені перлами та самоцвітами, — щось мов корона. Дочки бідних роблять собі вінки з різних квіток».

Траплялися такі випадки, коли засудженого до страти чоловіка могла визволити будь-яка дівчина з натовпу, але з умовою, що вона стане його дружиною.

Усі подорожні чужинці зауважували красу українок, їхню витриманість і вміння поводитися.

Член шведського посольства до Богдана Хмельницького К.-Г. Гільденбрат відзначав відвагу й незалежність українських жінок, їхню привабливість і вроду. Інший іноземець, німець за походженням, Ульріх фон Верден, що подорожував по Польщі та Україні на початку 70-х років XVIII ст. у складі таємної французької місії, у своєму щоденнику описує, що «чоловіки та жінки по селах носять коричневі опанчі з сукна, яке самі тчуть. Шляхта й купці — блакитні. Козацькі селяни влітку носять опанчі з білого сукна, а взимку — з баранячих шкур. Вони сягають від шиї до п'ят. Вишиті на плечах ремінцями з червоної, жовтої та коричневої шкіри, опанчі мають дуже гарний вигляд. Узимку така опанча є одягом козаки».

Влітку ходять у самій сорочці. У селянок вона з грубого полотна, у міщанок і заможніших дівчат — із гаптованої китайки, причому майже всі форми їх тіла виділяються так добре, наче вони ходять роздягнутими. Верхня частина таких сорочок біля шиї й пояса зібрана складками, наче каптан, і гарно облямована кольоровою бавовною. При цьому вони понад стегнами оперізуються червоним, жовтим, зеленим чи іншого кольору поясом, і з ним мають цілком непоганий вигляд. Щодо оздоблення голови, то тут вони відзначаються великою зграбністю. Влітку прикрашають її свіжими квітами й зеленими вінками. Узимку мусять замість них одягати воскові віночки. Носять також багато перснів на пальцях, у вухах — дуже великі сережки, а на шиї — прикраси з кристалю, скла, міді, бронзи — залежно від фантазії та заможності. Волосся розділяють поздовж по середині голови дуже вміло й ста-

ранно на обидва боки, а коли воно гладенько спадає, його збоку заплітають у дві малі коси, опускаючи їх попід вухами на плечі. З цих двох бічних кісок, разом з товстою косою на плечах, споруджують ззаду голови кружок, на який навіть найбідніші сільські дівчата накладають вінок із зелені чи квітів. Польські селянки одягаються не так гарно.

Колиски жінки підвішують до стелі на чотирьох мотузках і гойдають у них дітей туди й сюди. На Русі дітей до річного віку двічі на день купають у теплій воді, цілком кладучи їх у воду, так що виступає лише голова. Так лежать вони у воді більше години й хлюпочуться, мов жабенята. Вважають, що це сприяє ростові дітей».

Українська жінка-шляхтянка в XVI—XVII ст. була рівноправною з чоловіком, мала такі ж громадянські права, особисту незалежність, як її чоловік-шляхтич. Українські жінки були членами церковних братств, засновницями шкіл, монастирів, богоділень, навіть служили у війську, вільно обирали собі нареченого, виховували дітей, самостійно розпоряджалися своїм майном, управляли господарством.

Дівчину-козачку, шляхтянку ніхто не мав права силою віддати заміж. Одруження відбувалося лише з її доброї волі. Проте вона не забувала про честь роду, батьків, опікунів. Свобода наречених була головною умовою шлюбного права.

Закони «Руської правди» підкреслюють свободу жінки користуватися своїм майном, що дозволяло їй віддавати значні кошти на церковні потреби і фіндувати монастирі та церкви, піклуватися бідними та хворими, вдовами та немічними. Жінка-вдова мала ще більше прав, ніж при живому чоловікові. За українськими законами, вона діяла самостійно, без опікуна, котрий обов'язково призначався в країнах Західної Європи не лише за часів середньовіччя, але й у більш новітні часи, не кажучи вже про Московщину, де жінка в правовому відношенні перебувала в повній залежності від чоловіка, а після його смерті — від його спадкоємців чоловічої статі. У документальних джерелах зустрічаємо багато фактів, що свідчать про благодійницькі вчинки жінок-українок, котрі відписували часто величезне рухоме й нерухоме майно монастирям і церквам з умовою, щоб останні створювали в себе шпиталі, притулки для нужденних. Так, у 1596 р.

Олена Горноставська, княжна з родини князів Чарторийських, викупила з-під залоги Пересопницький монастир, відродила його й зобов'язала монахів улаштувати при ньому «шпиталь для вбогих і

недужих».

Сестра княгині Олени, **Софія Чарторийська**, заснувала в своєму маєтку Рахманові на Волині друкарню, і сама переклала з грецької на українську мову книги Святого Письма (євангелійські й апостольські бесіди).

Великої шанси заслужувують ті з них, котрі лишилися вірними православній церкві, — що на той час було рівнозначно визнанню себе українкою. Цікаво відзначити, що вже в XVI ст. українські жінки були свідомі своєї національної приналежності. Серед таких — княгиня **Анастасія Заславська** з роду Гольшанських. На її замовлення в 1556—1561 рр. здійснено переклад Євангелія на українську мову: «Для ліпшого вразумлення люду християнського посполитого». Так, завдяки патріотизму, національній свідомості й жертвності цієї української жінки з'явилося на світ «Пересопницьке Євангеліє» — видатна пам'ятка історії української культури.

У 1597 р. українська шляхтянка **Ганна Гойська** подарувала Почаївському монастиреві великі маєтки й чудотворну ікону Матері Божої, що її привіз на Волинь 1559 р. грецький митрополит Неофіт. Православний Почаївський монастир уперше зга-

Раїна Вишневецька

ВОЛЕЛЮБНІ ЖІНКИ В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Період із другої половини XVI ст. до середини XVIII ст. — один із найдраматичніших і найяскравіших в українській історії. У результаті Люблінської унії (1569 р.) Польща та Велике князівство Литовське об'єдналися в єдину державу — Річ Посполиту. Наслідком цієї акції стає посилення наступу польської держави на українські землі, що супроводжувалося національно-релігійним і соціально-економічним гнітом українського народу.

Але в такий скрутний час волелюбний геній українського народу знаходить сили для організації національно-культурного й релігійного руху, репрезентованого братствами, які від суто церковних справ переходять до опіки над усією українською національною справою: беруть у свої руки школи, друкарні, літературу, мистецтво, науку тощо.

Із другої половини XVI ст. починає відроджуватись ідея державності. На чолі

цього руху стають кращі представники середньої та дрібної української шляхти, міщанства. Цей рух знаходить підтримку й нечисленних представників магнатсько-аристократичних кіл, на чолі з князем Костянтином Острозьким.

Наприкінці XVI — на поч. XVII ст. як цілком сформована сила, що поступово доходила до ідеї національно-державного будівництва, виступило козацтво. Визволення від польського ярма та побудова власної держави стають для України історичною потребою, вирішальним питанням існування української нації.

У цю бурхливу добу, коли батьки, чоловіки, сини, брати — всі пішли на боротьбу за звільнення рідного краю від панування польської шляхти, жінки не залишилися байдужими: загально-національний визвольний підйом виявив масовий героїзм і відвагу серед українських жінок.

дується в 1527 р., у 1618 р. при ньому була заснована друкарня. У 1649 р. коштом подружжя Федора і Явдохи Домашевських збудовано Свято-Троїцьку церкву.

Усім відома й благодійниця **Гальшка** зі стародавнього українського шляхетського роду Гулевичів, дружина Лозки, маршалка Мозирського, котра 1615 р. офірувала садибу із землею на Подолі в Києві для влаштування православного монастиря та школи; Богоявленське братство збудувало на цьому ґрунті монастир і школу, яка надалі перетворилася на славетну Києво-Могилянську академію.

У 1638 р. **Ганна Мельницька** визначила для щорічної видачі на шпиталь 10 злотих: 6 злотих шпитальним на роздачу та 4 злотих стороннім жебракам. Часто вдови виступали виконавцями заповітів своїх чоловіків-небіжчиків.

Окрім світських осіб, котрі, як уславена **Гулевичівна**, не шкодували своїх коштів на Боже діло, благодійництво було звичайною справою для ігуменів і черниць українських монастирів. Часто ними були представниці аристократичних родин. **Княгиня Курцевиче-**

ва, скажімо, була ігуменею Печерського паняньського (дівочого) монастиря. **Анастасія Солтан** зі старовинного шляхетського роду — черницею, а вдова по Самійлі Ходицьким за часів Хмельниччини — ігуменею монастиря «стариць Київських Печерського храму Вознесіння Господня».

Значну діяльність у цьому напрямі виявила **Раїна Могилянська**, княгиня Вишневецька. Вона була дочкою молдовського господаря Яреми, двоюрідною сестрою київського митрополита Петра Могили. За своє коротке життя (1589—1619) вона проявила себе широко українською патріоткою, будучи дружиною українського князя Михайла Вишневецького — старости канівського й Черкаського, родича славетного Дмитра Вишневецького, котрий у 1578 році був призначений королем Стефаном Баторієм гетьманом реєстрового козацького війська.

Раїна Вишневецька допомагала українським православним установам і діячам, ставши фундаторкою багатьох монастирів в Україні (Прилуцько-Густинського, Троїцького, Ладинського, Лубен-

ського-Мгарського та Манявського скиту на Галичині). У дружніх стосунках вона була з ігуменом Густинського монастиря Ісайєю Копинським.

Свого єдиного сина, Єремію або Ярему, княгиня Вишневецька намагалася виховувати в православному дусі, але, на жаль, вона незабаром померла. Єремія потрапив на виховання до дядька, князя Костянтина, який був одружений із полькою. Малого віддали до єзуїтської колегії, звідки, як правило, діти української шляхти виходили ревними католиками й поляками. Так сталося і з сином княгині Раїни. У колегії він змінив віру. Подальша служба при королівському дворі у Варшаві й одруження з полькою, теж вихованкою єзуїтів, Гризельдою, перетворила князя Ярему на запеклого ворога українців і православ'я.

Онуком Раїни Могилянської був Михайло (Міхаль) Корибут Вишневецький, польський король (1669—1673). Із ним у союзі з турками вів війну гетьман Петро Дорошенко, що примусило Польщу зректись майже всіх земель, заселених українцями.

Ганна Гойська

Бурхлива доба Національно-визвольної війни 1648—1676 років (Хмельниччина), природно, мусила викликати героїзм не тільки в чоловіків-козаків, а й у жінок.

Софія Ружинська, Волин-ська княгиня, у 1608 р., ке-руючи військовим загоном, що на-раховував 6 тис. осіб піхоти й кінно-ти, з військовою музикою і прапорами приступом здобула за-мок кня-зів Корецьких у місті Чер-мош. Та-ких войовничих жінок-шляхтянок в Україні в XVI—XVII ст. було багато.

Доба козаччини з її постійними війнами та повстаннями втворювала тип жінки-оборонця своєї родини, садиби. Такою була дружина сотника **Олена Завистна**. Року 1654, під час облоги поляками міста Буша на Поділлі, коли виявилось, що польські сили переважають, вона підпала склеп із порохом і загинула разом із дітьми, але в полон не пішла (чоловік Олени загинув у бою). З нею загинуло ще кілька десятків жінок, дружин оборонців фортеці.

Ганна Борзобогата-Красенська підкорила своєму впливові чоловіка й тестя — луцького владику, управляла казною Луцької Єпархії, робила наїзди на маєтки сусідів-шляхтичів, навіть відмовлялася виконувати накази та вимоги самого короля. Коли проти неї було організоване загальне ополчення цілого воеводства, ця безстрашна жінка вдягнула панцир і, орудуючи гайдугами з гарматами, мужньо відбила атаки шляхти й розгромила їхнє військо. Ще в XVI ст. у Великій Князівстві Литовським був установлений закон, згідно якого *“немає ніхто за чей-колек учинок терпіти, ані... жона за мужа, ані муж за жону, тільки кожний сам за свій виступ має терпіти”*, і тому, навіть при конфіскації майна за державну зраду, дружини, якщо не брали участі в злочині чоловіка, зберігали недоторканим своє майно, що їм чоловіки записали, і громадянську честь.

На Гетьманщині було чимало жінок із козацько-старшинських родин, що відіграли важливу роль у суспільно-політичному житті. Впливове становище в останні роки гетьманування Богдана Хмельницького посідала його дружина **Ганна Хмельницька**. Богдан Хмельницький дав їй права, якими користувалися тільки дружини монархів. Вона видавала власні універсали в справах культурно-релігійних. Так, зберігся універсал, датований 22 липня 1655 р. у справі маєтностей Густинського монастиря за підписом “Гетьманової Анни Богданової Хмельницької” і гербовою печаткою гетьмана.

Виговський, генеральний писар Хмельницького від 1648 р. до смерті гетьмана, був одружений з **Оленою Стеткевич** — представницею аристократичного роду, порідненого зі стародавніми литовсько-українськими родами.

Ставши гетьманшею, після обрання Виговського гетьманом, Олена, хоча й була жінкою простою, скромною, завдяки своєму становищу й аристократичному походженню змінила побут гетьманського двору — тут запанував незвичний досі етикет. Вона з’являється до столиці в супроводі великого почту служниць і родичів. Поперед кортежу, що супроводжував французьку карету гетьманші та складався з кількох сотень козаків лейб-гвардії, їхали на конях музики. За каретою — в багато прибраних колясках — придворні пани та дівчата. Завершував увесь цей поїзд великий гурт челяді — кондитер, пивничий, кравець тощо.

Така пишність була незвичною і вразила городян. Було зрозуміло, що тепер доступитися до світлиці гетьманші буде не так легко, як раніше.

Постійним місцем перебування гетьманші був Суботів, де вона відпочивала від метушні й велелюддя столичного Чигириня. Сюди, ближче до гетьманші, перебра-

лося кілька родин козацької старшини. Близькими до неї були дочки Богдана Хмельницького, особливо Катерина, яка була одружена з братом Івана Виговського Данилом. Катерина відзначалася рішучістю, винахідливістю, умінням вести бесіду, вона краще за гетьманшу була знайома з людьми та звичаями, тому іноді заступала місце мовчазної та сором’язливої Олени. Друга донька Хмельницького — Степанія, що була дружиною полковника Івана Нечая, теж перебувала в цьому товаристві.

Іван Виговський продовжував політику Богдана Хмельницького, спрямовану на досягнення повної державної незалежності України, що непокоїло царський уряд, який став формувати антигетьманську опозицію. Зраджений своїми, ласими на гетьманську булаву промовцької орієнтації полковниками, Іван Виговський зрікся гетьманства в жовтні 1659 р., а в 1664 р. загинув від рук поляків. Його брати Данило й Василь наклали головами в московському полоні. Сумну долю чоловіків розділили і їхні дружини. Олена Виговська, переслідувана ворогами, мусила переховуватися по різних закутках Поділля, Галичини. Після страти чоловіка вона вивезла його тіло до Манявського скиту, де й поховала. Своє життя Олена закінчила в монастирі в 1664 р. Відповідно до заповіту, вона бажала бути похованою поруч із коханим чоловіком. Великі кошти заповідалися монастиреві, а також на притулок для бідних і жебраків, не забуто в ньому найнепомітнішого служника чи найвіддаленішого родича.

Марина (Магдалина) Мазепа. Визначною постаттю, що характеризує образ української жінки-шляхтянки, є мати гетьмана Івана Мазепи — Марина (в чернецтві Марія-Магдалина). Во-на була донькою шляхтича Мажівського з Білоцерківщини. Одержала гарну освіту, добре писала польською та українською мовами. Була одружена зі Степаном-Адамом Ма-зепою, білоцерківським отаманом у часи національно-визвольної війни. У 1658 р. Степан Мазепа був направлений І. Виговським із військовою місією до польського короля Яна Казимира. Мазепи мали двох дітей: окрім Івана, — ще дочка Олександра, яка тричі була одружена — з Обидовським, Витауславським та з Войнаровським. Як відомо, Іван Мазепа отримав гарну освіту, треба думати, не без впливу матері. Овдовівши в 1663 р., пані Марина вступає в Луцьке Хресто-воздвиженське братство. Згодом вона приймає чернецтво з ім’ям Марії-Магдалини. Незабаром стає ігуменею Києво-Печерського Вознесенського монастиря (1688), а з 1688 р. іще й ігуменею Глухівського монастиря. Марина (Марія-Магдалина) зіграла велику роль у житті Івана Мазепи. Високоосвічений, мудрий і тонкий політик, гетьман Мазепа вважав за потрібне завжди радитися з нею у своїй діяльності. З метою зміцнити становище сина, вона двічі їздила до Москви, зустрічаючись там із Патріархом, була в царів Івана та Петра й царівни Софії. Пізніше мати Мазепи брала участь у таємних політичних зносинах гетьмана з поляками й шведами. До кінця життя Іван Мазепа дослухався до материних порад.

Марія-Магдалина широко допомагала церквам, будувала за власний кошт і забезпечила всім потрібним церкву в монастирі, де була ігуменею, зробила коштовне пожертвування Києво-Печерській лаврі. Померла Марія-Магдалина в 1707 році, поховано її в Києво-Печерському Вознесенському монастирі.

Марина (Марія-Магдалина) Мазепа

У 1713 році розлючений цар Петро I монастир ліквідував, а в 1760 році розібрали й церкву, де поховано матір гетьмана Мазепи.

Про дружину великого гетьмана майже немає відомостей. Відомо, що вона була донькою білоцерківського полковника Семена Половця. Першим шлюбом була одружена з полковником Самійлом Фридрикевичем, який перейшов на козацький бік та був близьким товаришем Петра Дорошенка. Від Фридрикевича вона мала двох дітей. З Мазепою Ганна одружилася після смерті чоловіка десь у 1689 році, будучи на 15 чи 20 років за нього старшою. Вона віддавала головну увагу родині та маєтково-господарчим справам і трималась осторонь від державно-політичного життя.

Напівлегендарні спогади залишилися про **Паліху** — дружину Фастівського полковника Семена Палія, керівника повстання проти польських панів на Правобережній Україні. Перекази свідчать, що вона допомагала чоловікові в його діяльності, під час його відсутності. “Мати полковника”, як звали її козаки, управляла цілим Правобережжям, командувала козацькими полками, обороняючи Фастівщину від ворогів. Зберігся портрет Паліхи з онуками.

Дружина полум’яного патріота України гетьмана Пилипа Орлика, першого політичного емігранта, який після полтавської катастрофи намагався створити антимосковську коаліцію на Сході Європи, прагнучи визволити Україну з-під московської окупації, **Ганна Орлик**, дочка Полтавського полковника Павла Герценка, соратника Мазепи, одружилася з Орликом у 1698 р. Вона, як і більшість жінок-дружин козацької старшини, була не тільки вірною супутницею свого чоловіка, але при потребі брала активну участь у державних справах.

У 1708 році, тоді ще дружина генерального писаря, Ганна перебувала в Прилуках, коли туди приїхав колишній канцелярист гетьмана Мазепи Михайловський, що перейшов на бік царя. Він мав на меті агітувати старшину переходити на бік Петра I. У цей час Пилип Орлик знаходився разом із гетьманом за Десною. Ганна наказала заарештувати Михайловського та посадити його до в’язниці, повідомивши про цю справу гетьмана. Лише спішна евакуація Прилуку урятувала зрадника від смертної кари. У 1713 році, за відсутності гетьмана Орлика в Бендерах, Ганна заборонила козацькому священикові вінчати не-божа Мазепи Войнаровського, який привласнив гетьманські та державні скарби, з Ганною Забілою, яка перебувала в шлюбі з полковником Забілою.

У важкій еміграції, більшість часу за відсутності чоловіка, ховаючись від царських агентів у монастирях, із малими дітьми, часто

майже без засобів існування, вона залишалася зразковою матір’ю та дружиною. Сім’я Орликів на час утечі мала чотириох дітей (трое з них померли ще малими).

Незважаючи на важкі умови життя, перемагаючи злидні, Ганна Орлик не припиняла допомагати чоловікові.

У 1721 році, перебуваючи в Кракові, гетьманша допомагала Орлику, який був інтернований турецьким урядом у Салоніках, продовжувати політичні зв’язки з європейськими можновладцями. Активно допомагала, налагоджуючи зв’язки з емісарами Орлика Мироничем і Нахимовським. Ганна Орлик добре орієнтувалася в політичній ситуації, стримуючи гетьмана від невинновданого оптимізму в стосунках із царською агентурою.

Дружина гетьмана Івана Скоропадського **Анастасія** — збереглася в пам’яті людей як жінка енергійна, твердої вдачі, мала великий вплив на гетьмана, втручаючись у державні справи. Казали, що не гетьман, а “Настя носить булаву”. Правда, енергія її спрямована була на збагачення. Вона скупувала й захоплювала землі, брала хабарі, використовуючи зв’язки в російських урядових колах.

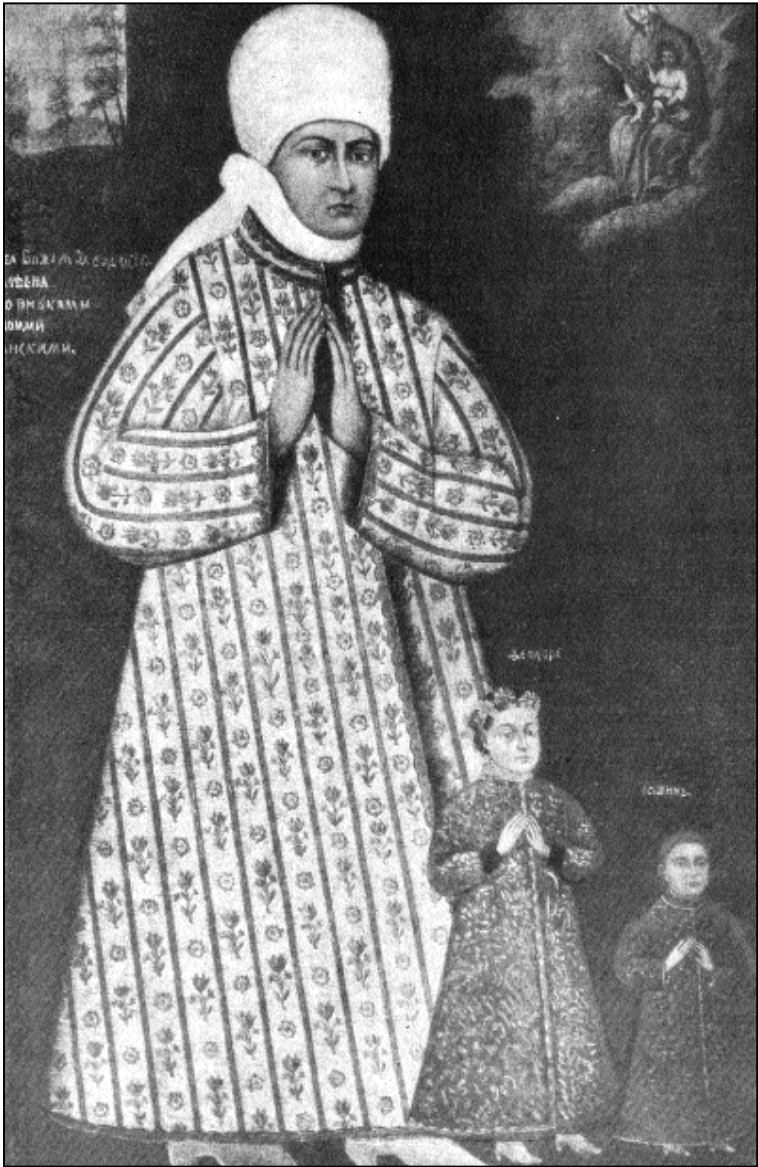
Розвиток шпиталів та інших благодійних закладів в Україні був значним, як і помітною була роль у їх заснуванні та діяльності українських жінок. Про поширення шпитального благодійництва можна робити висновки за даними, наведеними українськими істориками Петром Єфименком та Олександром Лазаревським. Шпитали в Україні, яким багато уваги приділяло українське жіноцтво, існували майже до XIX ст., хоча їх упадок почався з часів Катерини II.

“Під гнітом приписів і заборон, — писав П. Єфименко, — живий дух благодійництва завмирає. Там, де ще недавно діяла мережа невеликих народно-благодійних установ, запанувало запустіння, і центр замінив їх губернськими наказами громадського призрення”.

Україна від такої заміни тільки прогнала, а благодійницькі установи типу “богоугодного заведення” з попечителями-хапугами на кшталт Земляники, осміяного Миколю Гоголем у “Ревізори”, лише зайвий раз підкреслили неспроможність бездержавного народу будувати свої громадські інституції навіть у такій специфічній сфері, як благодійництво.

● **Ігор ГОЛОБУЦЬКИЙ**, кандидат економічних наук, просвітянин.

Примітка. При підготовці матеріалу використувалося дослідження **Ореста ЛЕВИЦЬКОГО** “Черты семейного быта Юго-Западной России”.

Феодосія Палій (Паліха)

РОЗДУМИ НА ТЕМУ

Сьогодні вже не виникає сумнівів у тому, що мова — явище суспільне, бо народжується вона саме в певній групі, в соціумі, і є своєрідним його свідком. Вона належить до так званих вторинних систем та існує не сама по собі, а в людському суспільстві, похідною від якого вона є. Водночас мова — один із факторів самоорганізації суспільства і невід’ємна ознака таких спільнот, як рід, плем’я, народність, нація. У мові закодована історія нації, яка в свою чергу є носієм цієї мови. Мова нації та її культура становлять органічне ціле. Між ними не можна ставити знак рівності, але й відірвати одну від одної теж неможливо. Смерть мови означає загибель культури. Мова має певні функції, серед яких ми відокремлюємо комунікативну, гносеологічну (когнітивну), фатичну, ідентифікаційну, магічно-містичну, емотивну тощо. Та яка із цих функцій домінантна? Будь-який набір знаків уже несе в собі певну інформацію про частину цього світу, виражає наше ставлення до дійсності; кожне слово — це вже велика, незбагненна таїна... Як приклад, можемо навести словосполучення, речення, текст? Ці синтаксеми вже мають відповідні функції... Та чи є це мовою? Мовою, яка створює Людину!? І серед мавп, і серед інших представників фауни і навіть флори є свої системи “мови”, які виконують принаймні такі ж функції. У “тваринній мові” ми вирізняємо комунікативну функцію: тварини “розповідають”

ОСЕЛЯ НАРОДНОГО ДУХУ

одне одному про те, що їх оточує, чи це небезпечно, де можна знайти їжу чи воду тощо? Тварини й рослини на гормонально-хімічному рівні виявляють своє ставлення до того, що їх оточує. Неодноразово такі досліді проводилися фізіологами в Англії ще в 60-х роках ХХ століття.

Та чи можна назвати це мовою? На жаль, ні: бо немає у тварин, ну, хоча б другої сигнальної системи... Напевно, це — не єдиний фактор, проте більшість біологів на це питання дають саме таку відповідь. І все ж таки: а чим тоді відрізняється людська мова? Сьогодні в роботах багатьох мовознавців ми знаходимо: мова — явище біологічно-психологічно-соціальне. Проте соціальний компонент ставлять на перше місце, знаючи при тому, що тільки в людини є ген, який відповідає за можливість навчитися мові, тобто, мова — це те надбання, без якого людина перетворюється на біологічний об’єкт, а не на біологічно-соціальну систему, яка й має назву Homo sapiens.

Тож яка функція мови перетворює біологічний об’єкт на людину? Неабиякий інтерес у цьому плані представляє робота Олекси Різниченка “Складівниця”, в якій опосередковано, через авторські роздуми, ми приходимо до висновку, що найбільшу вагу має саме **людинотворча** функція мови. Так, саме таку назву дав цій функції Олекса Різниченко. Якщо в нашій генній

пам’яті існує ген, який відповідає за сприйняття мови, то на перший план має виходити саме **людинотворча** функція, бо, не ставши людиною, ми ніяк не зможемо втілити ані комунікативну, ані експресивну, ані демонстративну функції, бо в цьому разі ще не існує самої людини, для якої Богом у мові створені перелічені функції. Отже, саме на це мають звертати увагу викладачі української мови у школі. Людина розвивається доти, доки вона розвиває свою мову. Таким чином можна стверджувати, що суспільство і мова — взаємозалежні. І саме звідси виходить зв’язок економічного розвитку суспільства зі станом розвитку мови. Петро Яцик сказав: “Убогий духом не може бути багатим”. Це абсолютна правда, бо мова — оселя духу, а дух — осереддя матеріального. Людина, позбавлена духовного, поглинається матеріальним і, врешті, потопляє в цьому. Тому правий Олекса Різниченко, який стверджує, що провідною функцією мови є **людинотворча** функція.

На якому ж етапі вивчення мови ми можемо вважати себе людиною? У Вольтера є прекрасна думка з цього приводу: “Всі європейські мови ми можемо вивчити за сім років, а свою мову ми вивчаємо все життя...” Отже, із цього виникає ще одна аксіома: ми все своє життя залишаємося певною мірою учнями, такими собі *sempre tiro*... Мова — явище безмежне,

явище космічне, тож не варто шукати нульового етапу зародження мови.

Мова нас оточує, наче силове магнітне поле, яке ми можемо ідентифікувати, але до якого ми не можемо доторкнутися; і тільки тоді, коли ми здатні індукувати мову, — ми стаємо Homo sapiens, тільки тоді мова перетворює нас на людей. І неабияке значення в розвитку етносу має ступінь володіння мовою на індивідуальному рівні. Усе залежить від того, наскільки кожен представник соціуму усвідомлює значення рідного слова, кожного звуку, який він вимовляє. Це в свою чергу свідчить про розвиток нації. А через те, що мова — явище безмежне, то й кінцевої точки розвитку нації, соціуму немає. “Будь-який народ хоче бути не тільки ситим, але й вічним... Безсмертя народу — в його мові” (Ч. Айтматов). Напевно, так і має бути, бо Слово — це Бог, а ми — люди — не маємо права зазирати в ті площини, які для нас є забороненими. Мова дарована нам Богом!

Отже, незаперечною є необхідність вивчати рідну мову, бо, отримавши ключ до глибинних джерел духовного буття нації, ми повинні заглибитися у розуміння кожного слова, бо саме слово — оселя духу... “Мова народу — це його дух, і дух народу — це його мова”, — писав видатний Гумбольдт.

● **Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ**

СЛІДАМИ НАШИХ ВИСТУПІВ

добірного зерна, що не має аналогів в імперській мові, пологою — простенькими словами “абщедаступнава язика”. Тобто, це лише значне збідніння рідної мови, а не вивчення ще однієї. Та й ніхто ніколи не збирався навчати нас двох мов. Мета була одна — зросійщити, знищивши українську мову, а отже, й український народ. Ну, а якщо не вдається, то хоча б наблизити українську мову до імперської, тобто зробити нас суржикомовними, а не двомовними.

Про те, що російська мова використовується як зброя в боротьбі з українцями, свідчать наміри О. Солженіцина продовжити культурну й мовну агресію проти незалежної України. У статті “Слов’янська трагедія” він пропонує: “...надо широкодушно предложить Україні інтенсівний “культурний обмен”. Націоналісти отшатнуться? Тем і покажут, что русский язык і русская культура — іх державе опаснее всяіх ракет”. Одвертіше й цинічніше не скажеш. Це відповідь тим, хто заявляє, що культури не воюють, а тільки взаємно збагачуються.

Але, який менталітет — така мова, і яка мова — такий менталітет.

Нам же, українцям, треба ще вчитися захищати свою культуру, свою мову, як це роблять французи, німці та інші цивілізовані народи. Ми повинні нещадно викорінювати з ужитку суржик, щоб не знищувати коду етносу, який закладений самою природою і нашими предками.

У кожного птаха своя пісня. Соловейко ніколи не закаркає. То чому ж ми свою солов’їну мову міняємо на воронячу? Ми мусимо пам’ятати, що українська земля, українська мова та українська пісня — святі для кожного українця.

● **Володимир ВІТЕНКО**, член “Просвіти”, м. Ужгород

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР

ПРО ПІСНІ, РЕКЛАМУ І НЕ ТІЛЬКИ

Багато і не дуже теплих слів у патріотичній пресі було сказано про російську попсу, яку ми постійно чуємо з різних FM-станцій, що переслідують нас усюди, де б ми не були, — і в громадському транспорті, і в підземних переходах, і на ринках. Ми часто чули та чуємо зараз: СВОБОДА ВИБОРУ! Дозвольте, панове: вибору чого? Частіше всього можна почути такі музичні “шедеври”:

“Женіха хотела — вот і залетела”... “Мой мармеладный — я не твоя”... “Девочкой своею ты меня назови”... “Я шоколадный заец, я ласковый мерзавец”. Таке ось меню вибору не залишає.

Якість музики — це одна справа. Друга — скільки прямої та прихованої реклами ми чуємо по радіо та бачимо по ТБ? Головний принцип тут який? Повне спрощення всього, що можна спростити, здрибнення цікавої інформації, постійне повторення потворних рекламних роликів ведуть до деградації цілого покоління і покоління, яке йде за ним.

Як глядач телепрограм чи читач “незалежних” газет не має змоги відрізнити правду від брехні, так і слухач FM-станцій уже практично не може розрізнити справжню музику від підробки, так званого “фаст-фуду” в мистецтві. Пам’ятаєте, які слогани були в ідеальній тоталітарній державі Океанії в “1984” Оруела? “Мир — це війна, свобода — це рабство, невігластво — сила”.

Справді: який час, такі й герої. Музику замовляє той, хто заплатив гроші. А подобається слухачам ця музика чи ні — справа десята. Телеканал “Інтер”, який має найбільші прибутки, постійно транслює концерти та “Пісні року” з Москви. Пісні, виконавці і, звісно, замовники, — відомо хто. І наш телеглядач уже не може сприймати нічого іншого, бо це — своєрідний музичний еталон.

...А свобода вибору є, якщо знати, що вибирати, і не завжди з того, що пропонується...

● **Володимир С-КО**, постійний читач “СП”, м. Київ

ВІТАЄМО!

З МЕДАЛЛЮ

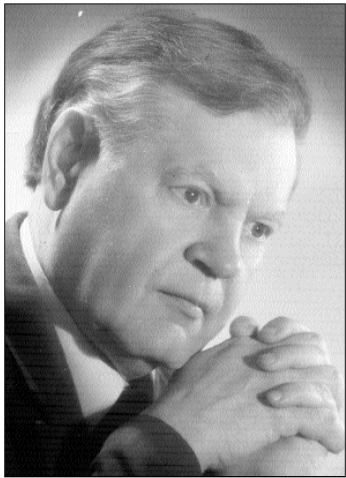

Міжнародна видавнича рада Американського біографічного інституту ухвалила: нагородити золоту медаллю письменника і вченого **Володимира КАЧКАНА** (м. Івано-Франківськ) за визначні заслуги у розвитку світового українознавства.

● **Роман ГЛАДИШ**, газ. “Галичина”

АВТОРИТЕТНА ДУМКА

ЗАХИЩАТИМУ ДУШУ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Відверто скажу: я не проти, щоб російська мова була й офіційною, й державною, але... в Росії.

Я — росіянин, але в Московії не народився і навіть там ніколи не жив. Для мене, уродженця Казахстану, Україна, де я живу змалечку, стала найдорожчою Батьківщиною, тому ніякої російської “Родіни” мені не потрібно. Тут я ріс, виховувався, здобув престижну освіту, одружився з українкою-галичанкою з репресованої більшовиками сім’ї, тут народилися мої діти та онуки, в моїй сім’ї панує українська мова. Мова — це душа нації, і я захищатиму з усіх сил душу українського народу, в лоні якого маю щастя жити.

● **Геннадій БУРНАШОВ**, лауреат літературної премії імені І. Франка, член Національної спілки письменників України, м. Івано-Франківськ

У КОЖНОГО ПТАХА СВОЯ ПІС-

Хочу подякувати “Слову Просвіти” і професору Анатолію Погрібному за надзвичайно важливу розмову про “суржикізацію” України. Ця хвороба настільки важка, що настала пора українську мову переводити в “реанімаційне відділення”.

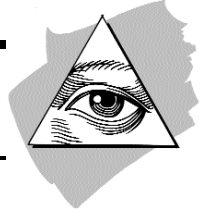
Мені неодноразово доводилося звертатися в редакції газет щодо цього, але жодного разу мої листи не публікувалися.

Моя юність і молодість минула в Кривбасі й Донбасі. Загалом, не враховуючи навчання російською мовою, я прожив у російськомовному середовищі 26 років. Це не могло не вплинути на чистоту моєї мови. Все змінилося в 1991 році. Мільйони “суржикомовних східняків” почали вивчати справжню українську мову. На жаль, цей масовий ентузіазм не тільки не підтримала, а й уміло погасила колоніальна влада. Мріяв і я, тоді ще в Якутії, щонайшвидше позбутися словесного каліцтва. Дрімучий шовінізм видатних (на той час) росіян О. Солженіцина, Д. Лихачова, Е. Лимонова тощо змусив мене засісти за російські історичні й інші книги (бо українську літературу знайти в Росії неможливо). Ось тоді я виявив, що російська мова — це мішанина з фінсько-угорських діалектів (меря, весь, чудь, мурома і ще з десяток інших), солунського діалекту староболгарської мови (церковнослов’янської), татарської, української, французької, німецької та інших мов (див.: “Словарь иностранных слов”, монографію Веске, праці російських істориків — О. Шахматова, П. Чаадаєва, К. Кавеліна, В. Ключевского, М. Трубецкого, М. Покровського, А. Уварова, П. Третьякова, Є. Горунової, В. Литкіна, мовознавців

— В. Журавльова, С. Дмитрієва, антрополога В. Алексеева, письменника О. Толстого та інших). Сучасна російська мова — це своєрідне азійське есперанто, яке “оволоділо масами”.

Лише після повернення в Україну з’явилася можливість глибше пірнути в неймовірне багатство вікодавньої солов’їної мови моїх пращурів. Як же важко тепер викорінювати нав’язаний століттями непотріб! Ось чому набридаю вам і пишу на цю тему в інші газети (“Україну молоду”, “Молодь України” тощо). Хоч показати глибину трагедії тих українців, які, як і я, несвідомо відмовилися від українського дива заради убогої мішанини, яка несумісна з українським характером, а тому руйнує генетичний код нашого етносу. Вважаю, що якраз цих знань не вистачає для спотворених московщенням українців. Адже “русскоязычные украинци” зовсім не відають, що поміняли тисячолітню неймовірно багату гармонійну мову на молодий, сформований лише в ХVст., а тому ще бідний і невироблений “язык”. Вони є жертвами імперської вірусної зброї з назвами “інтернаціоналізм” і “панслав’янізм”. Найчастіше їхня російськомовність — це лише неповноцінна суржикомовність.

Захисники колоніальних мовних завоювань в Україні всіх суржикомовних українців зараховують до “русскаязычнава населения”. Вони як неспростовний аргумент виставляють тезу, що знання двох мов робить людину духовно багатшою. Але не потрібно себе тишити знанням начебто двох мов. Як правило, суржикомовність — це підміна українських слів-квітів,

ПРОВОКАЦІЯ

Але хотілося б зупинитися на іншому. Ось, наприклад, на обкладинку книги винесено вірш “пізнього” Павла Тичини “Не златоглавий нам потрібен...” (1937). На стор. 106 автор зневажливо відгукується про Тичину як про “видатного” українського поета, беручи слово “видатний” у лапки. Згаданий вірш стоїть у тому ж ряду, що й “Партія веде” й аж ніяк не прикрашає творчого доробку поета, вже зламаного компартією. Але ж не можна на підставі одного чи декількох віршів, та ще й писаних у кривавих 1932—1937 рр., судити про весь творчий доробок поета. Може, нагадати О. Анисимову про Єсеніна з його поемою про Леніна чи про Маяковського з його такою ж поемою (“Ленін”) та рядом “агіток”, серед яких почесне місце належить “пробкам в Моссельпроме” (за це Єсенін називав Маяковського “главным штабс-малыаром” російської радянської поезії)? Може, нагадати про низку інших російських поетів та письменників, яким реверанси перед компартійною владою, нерідко вимушені, не завадили залишитися великими в історії літератури?

Характерно, що майже всі злочинні розпорядження компартійної влади про нищення Києва автор цитує майже виключно українською мовою (при тому, що книга написана російською!), дозволяє собі недоречно іронію, пишучи про “неньку-Україну” тощо. В такому контексті читачеві (глядачеві) нав’язується думка, що вина за нищення старого Києва лягає на українців. Доводиться нагадати автору та “кієвланам”, що Україною чи то УРСР правила тоді гауляйтери-маріонетки, поставлені Москвою, які тільки озвучували директиви московського керівництва. Характерно, що тільки в 1957 р. першим секретарем ЦК КПУ став українець хоча б за паспортом (Кириченко), а до нього, в т. ч. і в період тотального нищення старого Києва в 30-х роках, сиділи росіяни (Постишев та ін.), поляки (Косіор), євреї (Каганович) тощо. Аніскільки не виправдовуючи місцевих “Кирп-Гнучкошисників”, малоросів із партквитками в кишенях, хотілося б, щоб автор вказав на головних винуватців нищення пам’яток історії та культури — московських колонізаторів, але він цього не робить.

КИЇВСЬКЕ КРАЄЗНАВСТВО ПО-МОСКОВСЬКИ

На книжкових розкладках з’явилася книга краєзнавця Олександра Анисимова “Геростратов замысел” (К., 2004. — 255 стор.), яка входить у серію “Киев и киевляне”. Тут мова йде про нищення “матері міст руських” і перетворення Києва в пролетарський центр “с индустриальным пейзажем”. Що й казати, тема дуже актуальна й у наш час, коли вже виношуються маніакальні проекти ліквідації київських гір і забудови їх коробками, типовими для пересічного міста у США. Автор робить цікаві історичні екскурси, ділиться важливими спостереженнями над долею окремих кварталів чи будівель Києва. Ми зі свого боку віддаємо належне авторові й цілком поділяємо його пафос, особливо, коли мова йде про злочини банд Муравйова, про нищення компартійним керівництвом не тільки унікальних будівель, але й історичної топоніміки.

Милі серцю О. Анисимова білогвардійці — герої булгаковської п’єси “Дни Турбиных”, — і прообразом декого з них — білоемігрант Роман Гуль. Зате йому не подобаються Петлюра й Винниченко. Говорючи, наприклад, про вихід із-під арешту Петлюри та Винниченка в 1918 р., автор додає: “Чем они и воспользовались для продолжения своей амбициозной политики” (с. 44). Цілком у дусі давніх та сучасних московських політбукварів!

Далі Анисимов пише про “петлюровские войска”, хоча це були війська не особисто Петлюри, а УНР (Української Народної Республіки), і саме вони, хоча б за свою боротьбу за незалежну Україну, заслуговують шанобливого ставлення. Але в автора інша думка, запозичена в Гуля. Про те, як Анисимов ставиться до військ УНР, красномовно свідчить такий його пассаж: “Захватившая город петлюровская “армия” устроила шабаш” (с. 49).

А де ж, власне, факти “шабашу”? Чи можна тут безоглядно покладатися на писання Гуля, відвертого ворога незалежної Української держави? Але й сам Гуль визнає, що полонених білогвардійських офіцерів уряд УНР вислав на Захід! І оце “шабаш”?! А як же тоді розцінити діяння денікінців, котрі не згірше за червоноармійців розстрілювали киян тільки за те, що вони говорили українською мовою, чинили грабежі й здирства, забирали в селян землю, ще й би-ли за “посягновеніє” на поміщицьку власність? Але про ці справи денікінців автор скромно мовчить.

“Комсомольская правда в Украине” в серпні 2004 р. досить високо оцінила книгу О. Анисимова. Але ця газета ніколи не була поміченою в симпатіях до Української держави, бо “Комсомолці” (з комсомолом та без) завжди боліло тільки відродження московської імперії. Отже, не випадково ця газета рекомендує до прочитання саме книгу О. Анисимова.

● **о. Юрій МИЦИК**

БУДЬТЕ УВАЖНІ

Даний випуск дослідження присвячений шести подільським містам (Деражня, Зіньків, Летичів, Меджибіж, Проскурів (Хмельницький), Сатанів, Шарівка). Тут подається досить ґрунтовний нарис історії місцевих євреїв від перших згадок про них у джерелах до наших днів. Особлива увага приділяється пам’яткам єврейської старовини (синагоги, кладовища, будинки тощо), у книзі вміщено 117 ілюстрацій та фотографій, 17 карт і планів. Тут є дані і про видатних діячів єврейської культури, релігійного життя, які народилися чи працювали на Поділлі. Зокрема особливе місце займає Меджибіж, із котрим пов’язані імена видатних діячів єврейського духовного та культурного життя: ребе Сіркис (Бах), Баал-Шем-Тов (Бешт), ребе Барух та його блазень Гершель Острополер, дитячий поет ХХ ст. Лейб Квітко. У книзі наводиться чимало цікавих фактів, наприклад, про участь євреїв у русі Устима Кармалюка, про діда знаменитого біолога Іллі Мечникова — письменника й гуманіста Лейба Неваховича (1776—1831), що походив із Летичева. Автор не забули поділитися інформацією із галузі туристичного сервісу (місця ночівлі та купання, транспорт і харчування). Книга легко читається, її зміст цікавий не тільки для євреїв, тим більше, що за радянської влади дослідження і єврейської, і української старовини підлягали суттєвим обмеженням, були фактично під забороною.

Перелік позитивних моментів книги можна продовжити, але доводиться з прикрістю вказати на одну її ваду, яка стосується висвітлення болісних сюжетів українсько-єврейських стосунків. Почнемо з того, що автори взагалі уникають терміна “Україна” і воліють оперувати визначеннями регіонів (Поділля, Волинь) або держав (Польща, Річ Посполита). Із такої точки зору їм видно тільки подільських магнатів і шляхту Речі Посполитої, причому навіть не згадується, що у XV — XVI ст. значна частина даної категорії населення була руського (українського) походження і ще не була сполонізованою. Український народ майже відсутній на сторінках книги, про якусь його позитивну роль в історії своєї ж, української, землі не говориться. Зате впадає у вічі однозначно негативне ставлення авторів до українського козацтва. Читаємо, наприклад, про будівництво укріплень у Меджибожі в першій половині XVI ст., яке, за словами авторів, було викликано “частими нападениями казацких банд и татарских орд” (с. 136). І це пишеться про початковий етап історії козацтва (XV — перша половина XVI ст.), коли ще не існувало якихось серйозних проблем в українсько-єврейських взаємовідносинах!

ЛОЖКА ДЬОГТЮ

З певним запізненням до моїх рук потрапило цікаве історико-краєзнавче видання: Лукін В., Хаймович Б. 100 еврейских местечек Украины: Исторический путеводитель. Вып. 1. Подолья (Иерусалим — СПб., 1998. 2-е изд., — 320 стор.). Що й казати, видання дуже потрібне. Задум співаторів заслуговує цілкового схвалення. Протягом століть, особливо з XVI ст., єврейський народ відігравав помітну роль на українських землях, розвивав свою культуру, залишив по собі чимало цінних історичних пам’яток. Поділля серед інших українських регіонів належить у цьому відношенні чи не найперше місце. Але голокост, що чинився гітлерівцями, майже повністю винищив подільське єврейство. Із тих, хто залишився в живих, переважна більшість виїхала у великі міста колишнього СРСР або в Ізраїль, і нині в малих подільських містечках майже не лишилося євреїв.

Автори навіть словом не прохопилися про загальновідому видатну роль козацтва в обороні українських земель від агресії Османської імперії та її васалів, яку відзначають численні джерела — як вітчизняні, так і іноземні. Доводиться нагадати авторам, що вже на ранньому етапі історії козацтва захищало від нападів турків та ординців не тільки українців, а й усе населення України, у т. ч. і євреїв. Але слово “козак”, при тому, що до лав козацтва вливалися добровільно й деякі євреї, вживається

авторами весь час в одному негативному ряду: “банда”, “шайка”, “погром” тощо.

Коли ж автори торкаються часів національно-визвольної війни українського народу 1648—1658 рр., то за такого підходу даремно чекати від них більш-менш об’єктивної картини. Про справді складне й болюче, навіть трагічне, питання українсько-єврейських стосунків цього періоду треба окремо писати. Тут укажемо тільки на те, що коли б автори спиралися на праці хоча б солідних єврейських істориків, як от директора Інституту єврейської історії у Польщі проф. Мавриція Горна, то не було б предмету для критики. На жаль, вони пішли шляхом повторення давніх стереотипів, змальовують українських повстанців, особливо Б. Хмельницького, М. Кривоноса, Д. Нечая як погромників. Нічого не сказано ними про глибокі причини національно-визвольної війни, яка була спрямована на ліквідацію колоніального гніту, на відродження незалежної Української держави, була реакцією українського народу на тяжкі утиски релігійного, національного й соціального характеру. Ось чому цю війну не варто зводити до “казацкого восстания”, та ще й не пояснюючи, чому ж, власне, ці козаки повстали, і чому за ними пішов український на-

род. Водночас про єврейських орендарів та лихварів, які долучилися до панівного класу Речі Посполитої та несуть свою провину за заострення міжнаціональних конфліктів у тогочасній Україні, автори говорять тільки як про рушіїв економічного прогресу та виключно в суперлятивах. Характерно, що автори й не згадують про частину євреїв, нехай і невелику, яка перейшла на бік українських повстанців. Із точки зору авторів, перейменування у 1954 р. Проскурова у Хмельницький було “циничным и кощунственным актом по отношению к чувствам евреев”. Але коли місто перейменовували, то зовсім не прагнули образити цим євреїв, а хотіли увічнити пам’ять Богдана Хмельницького — борця проти іноземного гніту, творця відродженої Української держави, видатного державного діяча та полководця (аналогічно вчинили американці, вшановуючи Д. Вашингтона, хоча він був навіть рабовласником і його раби-негри не відчували до нього якихось симпатій).

Приблизно в такий же тональності описані події 1917—1920 рр. Авторів нічого не говорять про законність і закономірність виникнення УНР — самостійної Української держави, про цілком толерантне до євреїв її законодавство, про входження до парламенту й уряду УНР представників єврейського народу. При цьому про єврейські погроми з боку денікінців та червоноармійців не говориться, і це при тому, що саме борці за єдину та неділим “білу” чи “червону” Росію були головними їх винуватцями. Зате весь час мова йде про злочинні погромницькі дії окремих частин УНР і не вказується, що вони чинилися всупереч політиці уряду Української держави.

На наш погляд, без цієї “ложки дьогтю” автори могли б обійтися й подати об’єктивніший погляд на болісні моменти українсько-єврейських стосунків.

● **о. Юрій МИЦИК**

ЯК ВИНИЩУВАЛИ ПРАВОСЛАВ’Я НА ЖИТОМИРЩИНІ

ДОКУМЕНТ

У місті Рівне видано збірник архівних документів “Червоний терор проти духовенства і віруючих на Східній Волині (Житомирщині) у 20—30-х роках ХХ ст”. Включені до збірника документи компартійних і радянських органів влади Державного архіву Житомирської області висвітлюють більшовицьку політику, спрямовану на знищення релігії та Православної Церкви в краї.

На початку 20-х років антирелігійна кампанія здійснювалася під прикриттям боротьби з голодом (1921—1923 рр.), що супроводжувалося вилученням із храмів церковних цінностей із золота, срібла, коштовних камнів і масовими арештами духовенства та віруючих. Проте численні антирадянські виступи й опір селян (у 1922 році зафіксовано понад 1400 сутичок, що відбулися біля церков) змусили владу вдаватися до витончених дій, урізноманітнити форми й методи боротьби.

У 1930 році під закидом “буржуазного націоналізму” і контрреволюції було ліквідовано УАПЦ. Комуністичний режим готував ліквідацію національної церкви в Україні як один із засобів знищення можливих осередків опору колективізації. Із середини 30-х років будь-який вияв релігійних почуттів розглядається владою виключно як контрреволюційна діяльність.

У 1937 році розпочалися масові арешти представників духовенства. Районні й міські підрозділи НКВС заарештовували священиків поодинокі та цілими групами і відвозили до Житомира, де зловісна трійка виносила свої страшні вирок. Всіх засуджених звинувачували в належності до різних антирадянських організацій. Заарештованих піддавали тортурам за вказкою ЦК ВКП(б). Не витримуючи фізичних мук, вони давали свідчення й на себе, і на своїх знайомих.

За даними завідувача наукової редакції редколегії

книги “Реабілітовані історією. Житомирська область” Є. Р. Тимиряєва, на вересень 2003 року виявлено 18 осіб репресованого протестантського духовенства (німців-лютеран), 9 із яких розстріляно; серед іудейського — відповідно 21 і 3; католицького — 48 і 3; а з 598 осіб репресованого православного духовенства було розстріляно 243 особи і ще 15 забито до смерті під час допитів. Ці дані взято лише з відкритих для вивчення архівно-слідчих справ.

У співвідношенні до загальної кількості національного складу населення число фізично знищених українців у декілька разів перевищує аналогічний показник жертв серед будь-якої нацменшини.

За результатами проведених Є. Р. Тимиряєвим пошуків на основі архівних матеріалів, на Житомирщині було засуджено до вищої міри покарання й ув’язнено в таборах 110—112 тисяч осіб, але застосування альтернативних методів підрахування свідчить про значно більшу кількість репресованих.

Упорядник видання Сергій Жилік робить висновок: “Для відтворення цілісної картини червоного терору необхідно провести ще серйозну наукову роботу за сприяння владних структур. Проте вже на даному етапі дослідження є всі підстави оцінювати характер репресій в Україні як геноцид російсько-комуністичного режиму проти українського народу”.

● **Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ**